

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 1 – 2 (524 – 525) година XLI

22 февруари 2023 година

Къде е човекът...?

На стр. 22

Развитие на академичния състав
на Пловдивския университет през
2022 година

На стр. 2

Учен от Пловдивския университет с
престижно международно отличие

На стр. 7

Българският правопис от времето
на Вазовите „Чичовци“ до наши дни

На стр. 18

Стр. 24

Аз – хитикът, и поето селейство

В Броя ще прозетете още:

- ▶ Първа съвместна магистърска програма по медицинска физика на английски език
- ▶ Олимпиадата по морфология във Филологическия факултет отбеляза своето четвъртвековие
- ▶ Юристи за примадващата реклама като нелоялна търговска практика

- ▶ Предела на възможното: теоретични бележки по практиката на фантоматизирането
- ▶ Велики личности: Никола Тесла
- ▶ Студентски литературен конкурс
- ▶ Третокурсничка в Пловдивския университет е републиканска шампионка по шахмат

Развитие на академичния състав на Пловдивския университет през 2022 година

Академични длъжности

Професор

Олга Добрева Рахнева – Факултет по икономически и социални науки
Христо Стефанов Кискинов – Факултет по математика и информатика
Николай Величков Павлов – Факултет по математика и информатика
Ася Георгиева Стоянова-Дойчева – Факултет по математика и информатика
Анна Атанасова Малинова – Факултет по математика и информатика
Цанко Савов Гечев – Биологически факултет
Веселин Петров Баев – Биологически факултет
Ивайло Пеев Старибратов – Факултет по математика и информатика

Доцент

Блага Петрова Маджурова – Факултет по икономически и социални науки
Петър Атанасов Атанасов – Факултет по икономически и социални науки
Нона Димитрова Глушкова – Педагогически факултет
Златомира Георгиева Костова – Педагогически факултет
Диана Велкова Стоянова – Физико-технологичен факултет
Райчо Асенов Минчев – Физико-технологичен факултет

Веселин Николаев Кюркчиев – Факултет по математика и информатика
Ваня Ангелова Иванова – Факултет по математика и информатика
Теодора Петрова Попова – Биологически факултет
Ценка Иванова Радукова – Биологически факултет
Тихомир Илиев Въчев – Биологически факултет
Иван Атанасов Чолаков – Филологически факултет
Мартин Веселинов Маргаритов – Педагогически факултет

Главен асистент

Зоя Неделчева Капон – Педагогически факултет
Станислав Митков Асенов – Физико-технологичен факултет
Мартин Георгиев Василев – Факултет по математика и информатика
Виктория Антраник Ангелова – Педагогически факултет
Биляна Младенова Калоферова – Педагогически факултет
Стефан Димитров Ставрев – Факултет по математика и информатика
Боряна Бойкова Георгиева – Биологически факултет
Благой Тодоров Делиев – Юридически факултет
Диляна Светославова Ангелова – Педагогически факултет
Христиана Николаева Кръстева – Химически факултет
Мария Христова Петкова – Филиал Смолян
Илияна Петрова Чакърлова – Филиал Смолян

Научни степени

Доктор на науките

Антоанета Лозева Дончева – Философско-исторически факултет
Боян Георгиев Златанов – Факултет по математика и информатика

Образователна и научна степен „доктор“

Богдан Николов Николов – Биологически факултет
Ива Тодорова Йончева-Найденова – Факултет по математика и информатика
Стефан Димитров Ставрев – Факултет по математика и информатика
Илияна Петрова Чакърлова – Физико-технологичен факултет
Десислав Пламенов Георгиев – Философско-исторически факултет
Найден Младенов Младенов – Педагогически факултет
Вероника Николаева Узунова – Юридически факултет
Цветелина Стоянова Мантарова – Факултет по икономически и социални науки
Георги Пондъов Тушлеков – Юридически факултет
Зоя Георгиева Иванова – Филологически факултет
Ивайло Йорданов Малинов – Юридически факултет
Анна Иванова Бакалова – Юридически факултет
Ваня Альошева Митева-Димитрова – Юридически факултет
Паулина Цветанова Цветкова – Педагогически факултет
Таня Спасова Бедаваджиева – Филологически факултет
Десислава Минкова Киркова – Химически факултет
Дамяна Смиленова Грънчарова – Физико-технологичен факултет
Деница Владимирова Ненчева – Философско-исторически факултет
Ивиан Дечев Вълев – Факултет по икономически и социални науки
Михаил Тодоров Петров – Факултет по математика и информатика
Мария Минева Жекова – Факултет по математика и информатика
Румяна Иванова Карадимитрова – Факултет по математика и информатика
Десислава Пенчева Раева – Педагогически факултет

Милен Пламенов Близнаков – Факултет по математика и информатика
Недка Атанасова Василева-Петрова – Педагогически факултет
Георги Николаев Загорев – Юридически факултет
Стефани Апостолова Панайотова – Факултет по математика и информатика
Илко Цанев Василев – Педагогически факултет
Костадин Георгиев Йотов – Факултет по математика и информатика
Денислав Иванов Лефтеров – Факултет по математика и информатика
Тодор Цветков Петков – Философско-исторически факултет
Вержин Гарбис Хугасян – Юридически факултет
Катерина Христова Такова – Биологически факултет
Данаил Савов Минчев – Биологически факултет
Симеон Деков Монов – Факултет по математика и информатика
Мария Викторова Малинова – Факултет по математика и информатика
Екатерина Стефанова Роглекова – Юридически факултет
Таня Стефанова Илиева – Педагогически факултет
Ирена Русева Русева – Филологически факултет
Петя Иванова Герасимова – Химически факултет
Бисер Сашков Станиславов – Биологически факултет
Никола Стефанов Вакиров – Биологически факултет
Лидия Иванова Кайнарова – Химически факултет
Мария Иванова Анастасова – Филологически факултет
Елена Иванова Николова-Кискинова – Филологически факултет
Мария Йорданова Гайдарова – Факултет по математика и информатика
Маргарита Василева Гочева – Факултет по математика и информатика
Цветелина Георгиева Андонова – Биологически факултет.

Първа съвместна магистърска програма по медицинска физика на английски език

Софийският и Пловдивският университет стартираха успешно новата програма, създадена по проекта МОДЕРН-А

Тържествено откриване на първата съвместна магистърска програма по медицинска физика на английски език се състоя на 26 октомври 2022 г. във Физическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Програмата е разработена от преподаватели от Софийския и Пловдивския университет по проекта BG05M2OP001-2.016-0018 „МОДЕРН-А: МОДЕРНизация в партньорство чрез дигитализация на Академичната екосистема“, финансиран от оперативната програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от ЕС чрез европейските структурни и инвестиционни фондове.

Събитието беше открито от министъра на образованието и науката проф. д-р Сашо Пенев, заместник-ректора по информационни дейности и академичен състав на Софийския университет проф. д-р Елиза Стефанова, и ръководителите на програмата – доц. д-р Красимир Митев от СУ и доц. д-р Тодорка Димитрова от ПУ. Присъстваха още проф. д-р Васил Маринов – функционален ректор по административната дейност, и проф. д-р Георги Райновски – декан на Физическия факултет на Алма матер. Специални гости на тържеството бяха проф. д-р Николета Трайкова от Медицинския университет – Пловдив, ръководител на отделението по образна диагностика към УМБАЛ „Св. Георги“, гр. Пловдив, д-р Николай Недев – ръководител на клиниката по лъчетерапия към Аджибадем Сити клиник, гр. София, доц. д-р Жана Джунова – директор на Националния център по радиобиология и радиационна защита, Евелина Ведър – експерт от Националния център за оценка и компетенции на Българската стопанска камера. Участваха студенти и преподаватели от двата университета.

Проф. Сашо Пенев поздрави студентите и преподавателите, ангажирани в новата магистърска програма, и подчерта, че това е само началото на съвместни учебни програми между университетите, които станаха възможни след приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за висшето образование през юли 2022 г. Той отбеляза, че професията „медицински физик“ е много актуална, и изрази убедеността си, че след дипломирането си студентите ще намерят добра професионална реализация.

Проф. Елиза Стефанова – ръководител на проекта, сподели, че в рамките на проекта МОДЕРН-А 9 университета разработват общо 15 съвместни програми на български и 2 на чужд език в три научни области. Съществена новост е създаването за първи път във висшето образование на компетентности модели на специалностите. За тази дейност преподавателите получиха изключително ценна помощ от Националния център за оценка и компетенции на Българската стопанска камера – партньор на проекта.

Проф. Николета Трайкова изрази своята професионална благодарност към клиничните медицински физици, които работят съвместно с лекарите при планиране на медицинско облъчване на пациентите и се грижат за радиационната защита и безопасност. Тя обърна внимание на факта, че без медицински физици работата в отделенията по образна диагностика, нуклеарна медицина и лъчелечение е невъзможна. Нуждата от медицински физици в България расте и те никога няма да останат без работа.

Д-р Николай Недев сподели, че за него медицината е някъде между науката и изкуството и ролята на медицинските физици е да я държат по-близо до науката.

Поздравителни адреси бяха поднесени от името на Добри Митев – изпълнителен директор на БСК, от проф. д-р Карен Джамбазов – директор на УМБАЛ „Св. Георги“, Пловдив, от д-р Мария Влайкова – началник на Клиниката по лъчелечение към УМБАЛ „Св. Георги“, от проф. д-р Мишел Израел – председател на Дружеството по биомедицинска физика и инженерство, и от доц. д-р Владимир Андонов – председател на Съюза на учените в България – Пловдив.

Доц. Тодорка Димитрова прочете поздравителните адреси и подчерта, че за нея най-големият успех при създаването на новата магистърска програма е вписването на две нови специалности в Националния класификатор на професиите – „Физик, медицинска физика“ и „Експерт по медицинска физика“, с което българското законодателство в тази област се синхронизира с препоръките на международните организации по медицинска физика. За заемане на първата от тези длъжности кандидатите трябва да са завършили магистърска степен по медицинска физика.

Министърът на образованието и науката проф. Сашо Пенев пожела успех на участниците в новата магистърска програма

Доц. Красимир Митев представи на студентите учебната програма и обсъди с тях организационни въпроси. Бяха представени и преподавателите от двата университета. От колектива на Пловдивския университет присъстваха още доц. д-р Гинка Екснер, която е съръководител на програмата, и доц. д-р Стоил Иванов.

Дипломите на студентите бяха връчени от министъра на образованието и науката проф.

Сашо Пенев и декана на Физическия факултет на СУ проф. Георги Райновски.

Събитието беше заснето от екип на Българската национална телевизия, а репортаж за него беше излъчен в предаването „Денят започва с Георги Любенов“.

Организаторите изказват благодарност на Аудио-визуалния център на Пловдивския университет и на главния експерт Георги Иванов за заснемането на събитието и предоставянето на снимки и видеоматериали.

Пловдивският университет е включен в разработването на три магистърски програми по проекта МОДЕРН-А: „Медицинска физика“ на английски език с участието на Физико-технологичния факултет, „Анализ на данни“ с участието на Химическия факултет и „Биотехнологии“ с участието на Биологическия факултет. Работата на ПУ по проекта се ръководи от проф. д-р Невена Милева.

Двата водещи университета са единствените в страната, които години наред предлагат обучение по медицинска физика за магистри и бакалаври на български език. Магистърската програма по медицинска радиационна физика и техника на Пловдивския университет, създадена през 1995 г. по проекта ТЕМПУС, първоначално е била междууниверситетска. Тя е получила международна акредитация от Обединеното кралство за първите 5 години, като за този период обучението се е водило на английски език.

Опитът създава традиция, а традицията е гаранция за качество и надеждност. От друга страна, съвременните предизвикателства в образованието изискват прилагането на нови подходи, което доведе и до създаване на новата съвместна магистърска програма.

Доц. д-р Тодорка ДИМИТРОВА

Олимпиадата по морфология във Филологическия факултет

Лингвистичното състезание отново „затуптя“
в своя обичаен и обичан присъствен ритъм

Четвъртвековното издание на емблематичната за пловдивския Филологически факултет олимпиада по морфология на съвременния български език отново бе арена на лингвистична надпревара между отлично подготвени третокурсници. Форумът, който се проведе на 8 януари в 9. аудитория, тържествено се завърна към нормалния си присъствен режим. Както подoba за състезание от олимпийски мащаб, олимпиадата отново посрещна най-добрите млади езиковеди от българистичните специалности в ПУ. Всички те получиха символичен подарък – юбилеен бележник с олимпийското лого. Чудесната атмосфера, породена от възстановения присъствен формат, можеше да бъде уловена дори във въздуха, който витае по коридорите на университета,

символизиращ пламения и все така млад академичен живот на пловдивската Алма матер. Морфологичното състезание бе открито по традиция с приветствените слова на доц. д-р Красимира Чакърва – в качеството ѝ на създател и главен организатор на олимпиадата, както и на доц. д.ф.н. Константин Куцаров, декан на Филологическия факултет. Разбира се, поздрав отпрати и миналогодишният носител на титлата „Морфолог на годината“ Борис Бисеров, който даде ценни съвети на тазгодишните участници и им пожела успех. Последен, но не и по важност, приветствие поднесе и Божидар Бояджиев, единият от съпредседателите на Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“ – формацията, която е академична „рожда“ на доц. Чакърва. Именно клубът на младите морфолози в града под тепетата е и екипът, който стои зад подготовката, организацията и провеждането на олимпиадата.

Още една прекрасна традиция се завърна в лингвистичното състезание – олимпийският чай, носещ свежия аромат на ягода. Този път компания му правеше и един не толкова далечен, но пък за сметка на това добър приятел – олимпийският локум, пристигнал от световния мегаполис Истанбул. Три астрономически часа бяха на разположение на младите българисти олимпийци, за да покажат най-доброто от знанията си, придобити в часовете по морфология благодарение на преподавателите си – доц. Кр. Чакърва, доц. К. Куцаров, д-р Десислава Димитрова, както и талантивите докторанти Васил Стаменов и Диана Мъркова.

Обичаната от всички морфологична кръстословица отново бе част от олимпийското преживяване на студентите. Тя, както и всички останали морфологични ребуси, теоретични и практически, стимулираха лингвистичния усет на младите българисти. Несъмнено участниците дадоха най-доброто от себе си, за да се преборят за титлата „Морфолог на 2023 година“ и за шампионския трофей, носещ лика на богинята на победата Нике.

Бонус точките отново бяха верни помощници на онези от състезателите, които успяха да решат по-бързо задачите, включени в олимпийските тестове. Ръководител на комисията по оценяване

на писмените работи бе доц. д-р Красимира Чакърва, подпомогната дейно от нейния верен екип от морфолози. Така датата 8 януари остана в историята, но въпросителните след нея държаха в напрегнато очакване участниците до началото на тържествената церемония по обявяване на резултатите и награждаване на победителите, състояла се на 13 януари. Мястото на събитието отново бе познатата 9. аудитория. Доц. д-р Красимира Чакърва и

Наградените участници заедно с доц. Красимира Чакърва и доц. Константин Куцаров

доц. д.ф.н. Константин Куцаров откриха церемонията с кратки думи, като споделиха впечатленията си от представянето на състезателите, а също им благодари за проявената любов към прекрасния ни роден език. Фотограф на събитията отново бе гл. ас. д-р Енчо Тилев – отличен преподавател русист, но и добър познавач и ценител на родния

език. Наградният фонд бе осигурен от Филологическия факултет и от Лингвистичния клуб в ПУ.

Тази година наградените участници бяха деветима на брой. Четирима от тях завоюваха поощрителни награди: Теодора Бахчеванова (*Български език и история*), Галина Васева (*Български език и немски език*), Маринела Гетова (*Български език и китайски език*) и Гергана Николова (*Български език и новогръцки език*). Три трети награди бяха спечелени. Носители на бронзовите медали станаха: Иван Христов (*Български език и италиански език*), Ивана Кунева (*Български език и италиански език*), както и Николета Илиева (*Българска филология*). Олимпийска вицешампионка и носителка на сребърен медал стана Деница Петрова от специалността *Български език и английски език*.

В заключителната част на церемонията бе обявено името на големия победител – носителя на званието „Морфолог на годината“ и на златния медал в юбилейната 25. общофакултетска олимпиада Елица Маринова от специалността *Българска филология*. Талантливата млада дама получи не само купата, но и красива роза от миналогодишния победител Борис Бисеров (*Български език и английски език*).

На Елица бе връчен и специален дар от Лингвистичния клуб – ценния научен труд „Българска граматика. Морфология“ на дълбоко уважавания роден лингвист проф. Руселина Ницолова. Книгата бе връчена от Божидар Бояджиев, който поздрави победителката и ѝ пожела нови успехи в науката за езика.

Четвъртвековният юбилей на олимпиадата по морфология на съвременния български език ще се запомни както с високите резултати на участниците, така и с показанията от тях спортменски дух. Защото именно тези са условията, които гарантират честното и успешно провеждане на олимпийските състезания. Благодарение на своите главни герои настоящата олимпиада доказва, че победи в надпреварата няма, че всеки участник е успял да открие победителя в себе си, а това е сигурен източник на вдъхновение за бъдещите му филологически начинания.

**Божидар БОЯДЖИЕВ –
Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“**

Носителката на званието „Морфолог на 2023 г.“ Елица Маринова – „Българска филология“, 3. курс

– **Г-це Маринова, честита награда! Как бихте описали себе си с едно изречение?**

– Тих, щастлив и затворен в себе си човек.

– **Какви бяха личните Ви очаквания преди олимпиадата?**

– Не непременно награда, а задоволеността от представянето.

– **А Вашите мотивации и цели, за да се включите в състезанието?**

– Бях запозната с многокомпонентността на състезателния тест и исках да предизвикам себе си с подобен формат. Знаех, че ще се срещна с хора, които са отдадени на науката за езика. Техните коментари и мнения много ми помогнаха в подготовката – тази среща с различни погледи върху едни и същи явления ми позволи да изляза извън своите разбирания и да приема и други мнения. Всичко това доведе до постоянни занимания с морфология, което беше и главната ми цел. Липсваше ми увереност, но преподавателите ми постоянно ме насърчаваха и винаги съм усещала тяхната подкрепа.

– **Изпитахте ли затруднения при изпълнението на задачите? Ако сте се затруднили, при кои задачи?**

– Всеки тип задача беше упражнен по време на консултациите, самостоятелната работа също много допринесе за разбирането и изчистването на грешките, така че не съм изпитала големи затруднения. Колебания, разбира се, не липсваха, имах притеснения за задачата с неизменяеми думи, но мисля, че успях да се концентрирам и да я изпълня.

– **Каква беше стратегията Ви при решаване на теста?**

– Всъщност нямах стратегия при решаването на теста, целта ми беше да работя по всички задачи. Притеснението, че няма да ми стигне времето, доведе до безредно движение, но решаването на морфологичната кръстословица в първите минути от започването на състезанието ми помогна да работя и за бонус точки.

– **Как оценявате олимпиадата – подготовката и провеждането ѝ?**

– И двата компонента внимателно и грижливо бяха обмислени от организационния екип. Всеки петък се създаваше приятелска атмосфера и винаги витаеше духът на радостта от това, което правим. Всички си тръгнахме усмихнати! Специални благодарности на доц. Красимира Чакърова, която неуморно се труди да отговори на всички въпроси и да обърне внимание върху пропуските на всеки, на д-р Десислава Димитрова, която винаги с усмивка и вяра в нас ни посрещаше, на докторантите – Ради, Диди и Васко – за подкрепата и присъствието им на петъчните ни срещи. Общата работа доведе и до снемането на притеснението и страха в олимпийския ден, през цялото време усещахме преподавателската вяра във възможностите на всеки олимпиец.

– **Какво за Вас представлява българската морфология?**

– Отражение на българската народопсихология. Богатият запас от модифициращи частици и многограмемна категория наклонение например говорят за голямата емоционалност на българина.

– **Ако можехте да вземете качества от дадена част на речта, кои качества и от кой клас думи бихте взели?**

– По време на целия курс по морфология и при подготовката ми за олимпиадата изцяло промених отношението си към неизменяемите думи, които традиционно остават в неосветените ъгли на морфологичната сцена. По-детайлното запознаване с тях ми помогна да осъзная, че те са незаменими елементи със специфични функции в сложния механизъм на езика. В речта ми доста често

Елица Маринова

се прокрадват думи като „дали“, „нима“, „едва ли“, като в повечето случаи тези въпросителни частици и частици за изразяване на съмнение се отнасят до собствената неувереност. От същата богата и разнообразна част на речта си пожелавам да взема най-вече утвърдителните частици и да заменя „Дали?“ с „Да!“.

– **Как бихте довършили следните изречения: Олимпиадата по българска морфология е... Ще я запомня с/със...**

– Олимпиадата по българска морфология е преживяване! Това максимално широко определение ми позволява да вместя в обема му всички емоции, които изпитахме с нашата петъчна морфологична общност. Не бих искала да се ограничавам с това, че тестът е най-важната точка от нашето „пътуване“. Той е в средишно положение между многото моменти на трудност при самостоятелната подготовка, забавните ситуации, споровете и между многото прегръдки, усмивки и мили думи след церемонията по награждаването. Олимпиадата беше всичко това!

Ще я запомня най-вече с емоционалната ѝ пъстрота, възможността да се срещнеш с изключително подготвени участници и тези срещи да родят приятелски отношения между нас.

– **Какво е Вашето послание към следващите участници в олимпиадата?**

– Смело да се „гмурнат“ в дълбоките води на българската морфология и това да е съчетано с любов. Механичното наизустяване на теория и заучаването на модели не е името на успеха, разковничето е в допуснатите грешки, в упоритостта и постоянството. „Успяване“ е отглаголно съществително и като всяко подобно име се образува винаги от несвършени по вид глаголи. Тази му особеност показва и същността на успеха като процес – едно непрекъснато усъвършенстване и изкачване по безкрайните стълби на езикознанието.

– **Какво си пожелавате в личен план?**

– Най-вече вдъхновение, то е онази сила, която носи усмивка при всяка дейност.

Интервю на Божидар БОЯДЖИЕВ
Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“

Олимпиадата по морфология – едно незабравимо събитие

Искам да изкажа благодарност на доц. д-р Красимира Чакърова, на декана на Филологическия факултет доц. д.ф.н. Константин Куцаров, на ас. д-р Десислава Димитрова, на квесторите от Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“ за положените усилия при подготовката и провеждането на олимпиадата по морфология, които я превърнаха в страхотно изживяване.

Морфология на съвременния български език е една трудна дисциплина, която бих сравнила с океан, но доц. Кр. Чакърова и ас. Д. Димитрова ни я представиха по много достъпен и приятен начин. Те ни „потопаха“ в този „необятен океан“ и ние „заплувахме“. Безкрайно им благодарим за търпението, всеотдайността и знанията, които ни предадоха!

А самата олимпиада – трудно е да се опише с думи, то трябва да се приживее! Тя е събитие! Тя е ритуал! И има много приятни изненади!!! Това не е изпит, даже не се чувстваш за състезание, а в много топла и приятелска атмосфера. Затова всички участници са победители. Чувствата, които съпреживяхме, ни дават право да кажем на бъдещите колеги: „Това вероятно е най-голямата емоция, която ще изпитате по време на обучението си в университета!“.

Гергана Николова –
спец. „Български език и новогръцки език“, 3. курс

Премиера на книгата на ас. д-р Самуил Шивачев „Крепостното право в Русия XV – XX век“

**Доц. д-р Русалена ПЕНДЖЕКОВА-ХРИСТЕВА,
хон. ас. Никола БОРДЖИЕВ**

На 21 декември 2022 г. се състоя премиерата на новата книга на ас. д-р Самуил Шивачев – преподавател към катедра „История и археология“ при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, а организатор и домакин на събитието беше Държавният архив в Пловдив. Представянето премина при голям интерес, а изложбената зала на Пловдивския архив се оказа малка, за да побере всички желаещи. Присъстваха преподаватели и студенти от Пловдивския университет, учители и ученици от Хуманитарната гимназия „Св. св. Кирил и Методий“, журналисти от БНР, агенция „Фокус“ и граждани, изкушени от темата на книгата.

Модераторът на събитието г-жа Наташа Костадинова – началник-отдел в ДА – Пловдив, отбеляза, че премиерата се прави именно в залата на архива, за да се покаже на младите изследователи, че без архивите и архивните сътрудници историческата наука не би могла да се развива пълноценно.

Началото беше поставено от вдъхновяващото изпълнение на младата и талантива музикантка Нели Инграм на *Адажио и Фуга из Соната за соло цигулка №1 в сол минор* от Йохан Себастиан Бах. Посочената творба бе избрана неслучайно, тъй като плавно насочи вниманието на публиката към темата за крепостното право с препратката към крепостните театри в Русия.

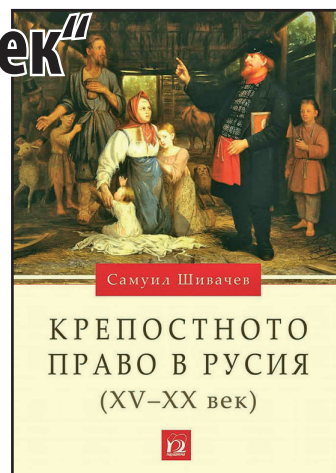
Г-жа Атанасова представи накратко професионалната биография на ас. д-р Самуил Шивачев и отбеляза, че книгата „Крепостното право в Русия XV – XX век“, отпечатана от авторитетното издателство „Парадигма“, е плод от изследователския труд на автора през последните 14 години. За старт на представянето и въведение в проблематиката тя си послужи със следния цитат от книгата: *„Историята на крепостното право е истинската история на Русия. Това е поглед в един социален проблем, който вълнува руското общество векове наред. То създава народопсихологията на обикновения руснак, феномена за „бащицата“, за силната ръка, за подчиненото положение, за вярата в свръхнационалните цели, които са подплатени с крайна жертвоготовност“.*

Книгата бе представена от нейните рецензенти: доц. д-р Бойко Белегов, доц. д-р Русалена Пенджекова-Христева и доц. д-р Валентин Петрусенко.

Съдържанието бе представено от доц. д-р Б. Белегов – специалист по история на Русия, дългогодишен преподавател в ПУ, научен ръководител, вдъхновител и близък съратник в диренията на младия автор. В изказването си той внимателно наблегна на онези моменти в руската история, които не са добре осветлени, но книгата успява да им даде отговори. Подчерта приноса на автора и факта, че за първи път излиза на български език толкова мащабно и задълбочено изследване по темата за крепостното право в Русия. *„Авторът не приема традиционното схващане за края за крепостното право с великата реформа на император Александър II през 1861 г. и разширява разбирането за крепостничеството в новите икономически форми в края на XIX век, довели до революционната стихия през XX век в Русия. Книгата е интересна, защото прави един историко-правно-икономически анализ на руската история. Авторът не поставя точка за финал на книгата. Той оставя отворен завършек, насочвайки читателя към осмисляне на всички засегнати проблеми с философския въпрос: „Какво (не) научихме от руския урок?“ – заключи доц. Белегов.*

Доц. д-р Русалена Пенджекова-Христева в качеството си на специалист по архивистика и изворознание насочи вниманието

към структурните особености на монографията, приложните методологически подходи и използването от автора солидна изворова и историографска база на изследването (над 25 лични и учреденски архивни фонда и колекции, значителен брой документални издания, периодичен печат и над 150 библиографски източника). Тя специално откри задълбочената евристична, текстологична и хеременевтична работа на ас. д-р Самуил Шивачев по

Момент от представянето на книгата

издирването и формирането на изворово-информационната основа на изследването, както и включването в научно общение на нови източници, теории и идеи, свързани с крепостното право. Обърна внимание и на доброто оформление на книгата, на чиято корица е поставена картината на руския художник Александър Красноселски „Събиране на просрочените задължения“ (1869 г.).

Доц. д-р В. Петрусенко като специалист по съвременна

обща история изрази задоволството си от завършения вид на изследването и от сериозната работа на обещаващия млад автор и изследовател. *„Факт е, че колегата Шивачев е направил изследване, което е поднесено на читателя на много ясен и разбираем език, а всяко понятие или личност са обяснени в бележка под линия. Това показва един малко срещан талант сред научните работници – да разбират това, което пишат, и да го поднесат така, че и обикновеният читател неспециалист да разбере всяка дума и идея на автора. Младият колега успешно избягва идеологическите клишета и стои далече от политически пристрастия. С присъщата за професионален историк безпристрастност и обективност анализира неудобните въпроси по темата“* – подчерта доц. Петрусенко.

Своите впечатления от работата с д-р Шивачев изказа и г-н Живко Кушев – управител на издателство „Парадигма“. Той сподели, че след първата книга на автора – *Съветско-германските отношения (1918 – 1939 г.)*, това е втората му монография, и отбеляза, че поради големия интерес бройките от книгата са изчерпани още преди да е започнала самата премиера.

Ръководителят на катедра *История и археология* при ПУ – доц. д-р Георги Митрев – поздрави автора и му пожела още нови и качествени изследвания. Той не скри радостта си, че младите колеги в лицето на д-р Шивачев представят по достойнство катедрата.

Накрая ас. д-р С. Шивачев обобщи и запозна аудиторията с избора на темата, проблемите, с които се е сблъскал през годините по пътя към раждането на книгата. Той поднесе благодарности на рецензентите, на издателството и на любезните домакини от Пловдивския архив в лицето на Димитър Севов, Наташа Костадинова и Никола Борджиев за съдействието и гостоприемството. Авторът специално благодари и на катедра „Руска филология“ при Филологическия факултет на Пловдивския университет за подадената ръка при усвояването на руския език още в студентските години.

Очаквано събитието завърши с дълга дискусия по проблемите, които поставя книгата. Присъстващите пожелаха на ас. д-р С. Шивачев нови дирения и следващи интелектуални рожби.

След успешната премиера в ДА – Пловдив, предстоят представления на книгата в Пловдивския университет, в гр. София и в гр. Варна.

Учен от Пловдивския университет с престижно отличие

ПРОФ. Д.Ф.Н. ЖОРЖЕТА ЧОЛАКОВА: Истинската стойност на всяка награда е в нейния стимулиращ ефект и в радостното усещане, че това, което правиш, е добро

– Проф. Чолакова, посланикът на Република Чехия Ви удостои с медал за принос в развитието на българо-чешките културни взаимоотношения. Несъмнено това отличие е високо признание за Вашата дългогодишна професионална работа като изследовател и преводач на чешката литература, като университетски преподавател и медиатор на чешкия език, литература и култура в България.

– Събитието се случи на 18 януари 2023 г. в сградата на Посолството на Република Чехия. Негово Превъзходителство Лукаш Кауцки и директорката на Чешкия център г-жа Дагмар Остранска бяха поканили единнадесет представители на български образователни и културни институции. Посланикът връчи на всеки от нас медал на Министерството на външните работи на Чешката република „за изключителна подкрепа и активно участие в укрепването на репутацията на Чешката република в България и развитието на международния културен диалог между двете страни“. Отличието, с което бях удостоена, приемам като оценка не само на моите лични професионални качества, но и на академичната общност на нашата Алма Матер. Аз съм възпитаник на Пловдивския университет и вече почти 40 години преподавам славянски литератури и чешка литература на студентите във Филологическия факултет. Ето защо с радостното чувство на изпълнен дълг посвещавам това отличие на тазгодишния юбилей – 50 години от създаването на първите филологически специалности – „Българска филология“ и „Руска филология“. Моята специалност – „Славянска филология“ (днес „Славистика“), беше открита пет години по-късно – през 1978 г., с единствен профил бохемистика и аз имах щастието да бъда приета като студентка в нейния първи випуск. Това е едно от най-големите събития в живота ми, защото определи магистралната посока на моето личностно развитие.

– Каква е историята на това отличие?

– Медалът на Министерството на външните работи на Чешката република е на името на забележителния дипломат и политик Ян Масарик – сина на първия чехословашки президент Томаш Г. Масарик. Като политик и дипломат Ян Масарик провежда завещаната от неговия баща политика на категорична ориентация на новосъздадената през 1918 г. федерация към Запада и САЩ. Между двете световни войни е заемал различни дипломатически постове, бил е и посланик в Лондон, а след немската окупация на Чехословакия напуска страната и става министър на външните работи в задграничното правителство в Лондон, ръководено от Едвард Бенеш. Неговите политически убеждения не му позволяват да се превърне в „лакей на Сталин“, както сам казва. И все пак е вярвал, че като външен министър, който е бил единственият некомунист в правителството на Клемент Готвалд, би могъл да влияе върху политическите контакти на комунистическа Чехословакия. Остава обаче на този пост само месец. Внезапната му неестествена смърт на 10 март 1948 г. и до днес е загадка – неизяснен остава въпросът дали сам, или по чужда воля е полетял от прозореца на своя дом. И независимо че липсва документирано доказателство за конкретната причина – злополука, самоубийство или убийство, логично е да се предполага, че е последвал съдбата на онези, които със своя

интелект, морал и политически убеждения са били възприемани от тоталитарната власт за заплаха. В този смисъл медалът е на името на една забележителна личност, а това придава на връченото ми отличие особена стойност. С медал на името на Ян Масарик чешкото Министерство на външните работи награждава дипломати и дейци на културата с професионални заслуги за реализиране на конструктивния диалог на Чешката република с останалата част от света.

Проф. Чолакова получава наградата от Н. Пр. Лукаш Кауцки

Медалът, връчен на проф. Жоржета Чолакова

– Вие сте получавали и други отличия. С какво медалът на името на Ян Масарик е по-специален?

– Това е второто отличие, което получавам от чешка страна. През 2010 г. по повод на 200 години от рождението на Карел Хинек Маха Съюзът на писателите ме удостои с медал за работата ми като преводач и изследовател на този забележителен поет, който поставя началото на модерната чешка поезия. Разбира се, това беше голяма чест за мен и ме направи изключително щастлива, още повече защото чувствам Маха като съдбовен за мен поет. Общото между двете отличия е, че освен че са изключително престижни, те бяха и изненадващи. През 2010 г. бях поканена за участие в конференция, посветена на Маха, и въобще не знаех, че ще бъда тържествено удостоена с подобно отличие. А в началото на настоящата година получих покана за „чаша вино“ с посланика... Може би произвеждането на изненади с подобни намерения е своеобразен чешки „стил“. Разбира се, всяко отличие носи не само радост, но и нови очаквания за това, което предстои. За разлика от медала „200 години К. Х. Маха“ медалът на чешкото Министерство на външните работи не е конкретно свързан с определена тема или изява и това му придава по-цялостен смисъл. Разбира се, и без това отличие щях да продължавам да вървя по пътя си – щях да продължавам да чета, да пиша, да превеждам, да преподавам... Но все пак е важно да знаеш, че някой се интересува от твоята работа и я оценява. Истинската стойност на всяка награда е в нейния стимулиращ ефект и в радостното усещане, че това, което правиш, е добро.

Въпросите зададе Тильо Тилев

Пределите на възможното: теоретични бележки по практиката на фантоматизирането

Николай ГЕНОВ – Институт за литература, БАН

През април 1998 година Джордж Ор, изтощен и болен, сяда на стъпалата на изоставена къща сред пепелищата на опустошения от ядрени взривове свят. Мъжът знае, че умира, но все още не подозира, че неговите сънища имат силата да променят реалността; да пренаписват историята, да налагат различни повествователни версии, да актуализират виртуалното и да виртуализират актуалното. Краят на ХХ век изглежда апокалиптичен през призмата на 70-те години, когато Урсула ле Гуин описва резултатните сънища на своя герой в „Грънчарското колело на рая“, но още тогава или – за да бъдем коректни – поне от предходното десетилетие, въпросът за реалното и неговата съмнителна връзка с машината, опитваща се да го обсеби, вече назрява във философската мисъл и въображението на фантасти и изследователи.

Изложбата „Пределите на възможното“ в галерия „Ко-Оп“ с куратор Стефка Цанева разполага с едно предимство, което е до голяма степен чуждо на онези години; става въпрос за натрупания исторически опит в областта на дигиталните технологии, който позволява на съвременните артисти да илюстрират една толкова сложна проблематика и да я сведат до питане за границите на новата медия, на това, което някак наивно сме свикнали да наричаме „виртуална реалност“ днес. Експериментът се отказва съвсем преднамерено от дискурса за бъдещето, за да обърне поглед към настоящето; той предизвиква четирима артисти – Стефани Ханджийска, Павлин Радевски, Марина Генова и Силвия Коева-Попова – да изпробват силите си, като преведат част от своето изкуство на езика на VR платформите. Постигнатите резултати биват съпоставени с произведения във физическото пространство, за да предложат нов ракурс към тях на заинтересованата публика.

Теоретичната рамка, която може да бъде приложена при интерпретацията на постигнатото, е поначало литературоведска и е подробно разгърната в монографията ми „Виртуалният човек: Опит върху фантоматиката“ („Версус“, 2022). По покана на организаторите проведох в галерията съпътстваща лекция със заглавие „Виртуално, реално, фантастично“, акценти от която ще бъдат изложени тук. Редно е все пак да се обърне специално внимание на факта, че научнофантастичното, което стои във фокуса на моите занимания, не е и не следва да бъде разбирано прогностично; то е предимно диагностично, ориентирано към вече наличните наративи, предлагани от книгите, филмите и компютърните игри, но това по никакъв начин не му пречи да бъде използвано и като корелат на действителността, стига, разбира се, да не се изпуска от поглед привилегированата позиция на художествения дискурс, моделиращ нашите представи и очаквания по темата.

Един от важните залози на академичната работа върху понятието за виртуалност е семантичното разтоварване на термина, който е многопластов, защото, както показва диахронният прочит, извършен от Марчело Витали Розати в книгата му „Да се ориентираме във виртуалното“¹, виртуалността е изградена асиметрично; тя се основава на една Аристотелова диспропорция в значенията на старогръцките думи *δύναμις* и *δύνατόν*, която по-късно бива запазена в латинските им преводи – *possibilis* и *virtualis*. Историята е дълга и заплетена, но пък затова е много интересна; особено онзи аспект от нея, който се отнася до Просвещението, когато две от раз-

клоненията на една и съща наука, физиката, инструментализират идеята по диаметрално противоположни начини. Става въпрос за тълкуването на виртуалното като *нещо повече* от реалността, както е в механиката, и тълкуването на същото като *нещо по-малко* от нея – както е в оптиката. Ситуацията се усложнява допълнително с навлизането на компютърните системи няколко века по-късно.

За да бъде избегнато затъването в това грубо трасирано тресавище на многогласието, се налага извършването на внимателно терминологично прецизиране, което открива своя сигурна опора в текстовете на Станислав Лем, и по-конкретно – в част от неговата „Сума на технологията“, издадена през 1964 година. Лем е сочен за първия теоретик, който се занимава с философските аспекти на машинно генерираните симулации, и макар споровете относно всяко интелектуално пионерство да са обикновено съпътствани от здравословна доза съмнение, то поне новаторството на езика, който полският фантаст предлага, не може да бъде оспорено. Така фантоматиката, един дял от неговия по-грандиозен проект, наречен „Фантомология“, опитва да денотира по авторитетен начин двустранното взаимодействие между човека и машината в илюзорна среда. Тя, фантоматиката, с други думи, се стреми, макар и неуспешно, да заработи като етикет на явлението, за което си мислим, когато се опитваме да си представим употребата на своите тела като материална основа на виртуалните светове.

Взгледите на Лем се развиват в продължение на няколко десетилетия; той многократно ги допълва и обосновава, затова и неговата парадигма би могла да функционира като критическа леща в изкуството. Разбира се, за постигането на подобна цел е необходимо известно осъвременяване на теорията, което се старая да постигна чрез изработването на категориални решетки и аналитични матрици. Една от тях бихме могли да приложим и тук по отношение на вече споменатите инсталации; става въпрос за твърдението, че фантоматиката подлежи на технологично развитие, зависещо от притегателната сила на доминиращата в определен период медия, сиреч фантоматичното се усъвършенства, „изпипва се“ във времето.

Към момента, струва ми се, можем да говорим за три поколения фантомати – класически, мрежови и игрови. И трите поколения се срещат в научнофантастичната продукция, но все още нямат завършена извънхудожествена форма. Не можем да твърдим същото за протофантоматиката обаче; за онзи стадий на еднопосочност, който се превръща в отправна точка на мисловния експеримент на Лем. Виждаме например човек, седнал на своята веранда, човек, любящ се на розите, които е отгледал. Той посяга към една от тях и нищо не се случва; няма ръка, която да я хване, невъзможно е „живото“ взаимодействие с цветето. Защо? Защото всичко това е запис, лента, която дразни сетивата, но която е по същество детерминирана – по същия начин, по който е детерминирано баскетболното игрище в творбата на Марина Генова.

Двупосочността, от друга страна, създава трудности, но те не се ограничават само до движението на субекта, а включват и движението на наблюдавания обект. Основният препъникамък тук е справянето с проприоцепторите, налични във всеки наш мускул. Благодарение на тях ние знаем в какво положение се намират крайниците ни, без да ги оглеждаме и опипваме; наясно сме дали ръцете и краката ни са протегнати, или са сгънати, дали са натворени, или не са². Това обаче надхвърля сферата на навигацията, както се вижда от инсталацията „Presence <> Absence“ на Стефани Ханджийска – танцови движения, заснети през или от тялото на

Илюстрация: Ива Стефанова

¹ Вж. Розати, Марчело. Да се ориентираме във виртуалното. София: Нов български университет, 2013.

² Вж. Лем, Станислав. Проблеми с фантоматиката. – В: *Тера фантастика*, бр. 1, 2015, с. 50 – 54.

³ Вж. Бърк, Едмънд. Философско изследване на произхода на нашите идеи за възвишеното и красивото. София: Кралица Маб, 2001.

Денят на корейската култура в Пловдивския университет беше наситен с богата артистична програма

Дългоочакваният от студентите в специалностите „Български език и корейски език“ и „Приложна лингвистика – английски и корейски език“ Ден на корейската култура в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ се проведе на 14.12.2022 г. Дългоочакван, защото за последен път се състоя през май 2019 г. поради наложените впоследствие ограничения във връзка с неблагоприятната пандемична обстановка. Събитието беше организирано с активното участие на студенти от гореспоменатите специалности.

Мероприятието бе открито с приветствено слово на заместник-ректора на Пловдивския университет доц. Надя Чернева, на декана на Филологическия факултет доц. Константин Куцаров и на един от преподавателите по корейски език – д-р Джеймс Канг.

Културната програма стартира с музикално изпълнение от страна на първокурсниците, които изпяха традиционна корейска песен за приветстване на гостите от Южна Корея, след което залата беше огласена от химна на Република Южна Корея.

Събитието продължи с интересни презентации на разнообразна тематика – история на корейската писменост, корейска литература на 20. век и празнуване на Коледа в Южна Корея. Презентиращите не само ни запознаха с любопитни факти относно страната, но и дадоха възможност на студентите да изкажат мнение, ако желаят.

Някои от студентите се откриха с неподозирани таланти, като ни впечатлиха с изключителните си художествени умения. На сцената бяха поставени красиво нарисувани картини, благодарение на които гостите успяха да се потопят изцяло в духа на корейската култура. А разкошните традиционни носии, с които бяха облечени водещите и някои от участниците, служеха като прекрасно допълнение към вече създадената в залата атмосфера.

Студенти от 2. и 4. курс демонстрираха и завидни артистични умения, като изнесоха рецитал на известни корейски стихотворения на корейски и на български език.

След чудесните презентации и рецитали последва богата музикална програма. Божидара Батанова, студентка от първи курс на специалността „Приложна лингвистика“, изпя песента „The truth untold“ на небезизвестната по нашите ширини корейска група BTS. Обучаващи се във 2. и 3. курс също се извиха на сцената с друга любима на корейците песен – „Мечтата на гъската“, на певицата

Студентите корейсти заедно със своите преподаватели

Официалните гости на празника

Суни Ин. Стана ясно, че за участието им с много любов и търпение ги е подготвяла тяхната преподавателка по корейски език, ас. Ралица Манолова, също взе участие в програмата заедно с Петър Добрианов (китара) и Руслан Тодоров (бас китара), като изпълниха три песни за китара по случай предстоящия празник Рождество Христово и повдигнаха коледния дух на гостите.

Гвоздеят на програмата беше музикалното изпълнение

на двама от членовете на корейския фолклорен ансамбъл „Йонгчон Мьонгджу Нонгак“ – Чехьон И и Донмин Чан. Директорът на Културния институт в община Почон, Южна Корея, изрази благодарността си за отправената покана и поздрави студентите по случай празника, след което публиката имаше удоволствието да се наслади на традиционна корейска музика под звуците на хегъм – инструмент, състоящ се от две копринени струни, на които се свири с лък от конски косъм, и на пири – корейска флейта от бамбук и двойна тръстика.

Последната част от програмата беше по-развлекателна – забавна викторина, състояща се от въпроси, свързани с културата на Южна Корея, и скромни награди за тези, които успяха да познаят верните отговори. Беше организиран и „Таен Дядо Коледа“ за тези, които искаха да зарадват своите колеги и приятели с подарък по случай приближаващите коледни празници. Събитието бе закрито с подобаваща почерпка с традиционни корейски ястия.

➔ От стр. 8

танцуващия. Ефектите – в зависимост от издръжливостта на нашия вестибуларен апарат – могат да бъдат – и това лесно се потвърждава – сходни на дискомфорта, изпитван по време на морска болест, но по-интересното тук е самото субектно-обектно размишляване, междинното не-пространство, което участникът изпътва.

По-късни трудове опитват да мислят фантоматичното през така нареченото телеприсъствие – концепт, доказал се като прекалено проблематичен в годините на пандемията. В инсталацията на Павлин Радевски – „RE:SEARCH SALT II“ – се забелязва една чудесна игра с подобна „липса“, която трябва да се използва при мисленето на формата и безформеното. Провокацията към теорията тук звучи като пряко предизвикателство към тялото, което налага своите параметри и граници; което по презумпция третира фантоматиката пространствено, от една страна, и антропоцентрично, от друга. Лем сякаш не успява да напусне пределите на тази традиция и това има своите резонни основания: какво

Пределите на възможното...

би означавало да си тропет или мелодия например? Не е ли фантоматичното само пренос, а не същинска трансформация; разместване на пластове на въображението, а не генериране на качествено ново преживяване (по Бърк³)? Тези въпроси неизменно ни водят към сънуването на Джон Ор, с което започнахме и с което приключва самата изложба.

Силвия Коева-Попова ни въвежда в съновна реалност, която се променя всеки път, когато задържим поглед върху дигитализирания отпечатък на ръцете си. По някакъв естествен път метафизичният гарант отново се е манифестирал; азът се е самоопределил като екзистенциална константа, пристан, център на статичност в самата динамика. С това се усеща и леко оптимистичната увереност, че човекът, колкото и да е нетраен светът около него, не може да бъде отстранен; да стане част от технологичния фон.

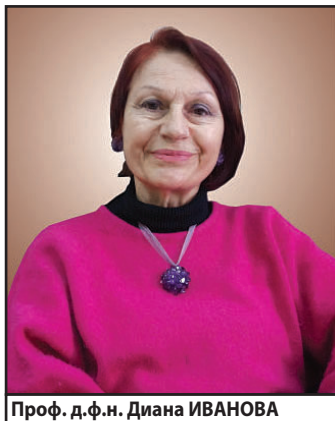
Последното, мисля си, е особено важно с оглед на всичко, на което се налага да бъдем свидетели в последно време.

Отзвук от Паисиевите четения

Кръглата маса на тема „Предвъзраждане и Възраждане – традиция, приемственост, новаторство“

Проф. д.ф.н. Диана ИВАНОВА

През ноември 2022 година успешно премина научната конференция с международно участие на Филологическия факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, посветена на 300-годишнината от рождението и 60-годишнината от канонизацията на преподобния Паисий Хилендарски. Под знака на Паисиевите четения се осъществи и ежегодно провежданата кръгла маса, този път под наслов „Предвъзраждане и Възраждане – традиция, приемственост, новаторство“.

Проф. д.ф.н. Диана ИВАНОВА

Събитието събра изявиени учени и млади специалисти от СУ „Св. Климент Охридски“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, ПУ „Паисий Хилендарски“, ШУ „Епископ Константин Преславски“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и Тракийския университет. Към кръглата маса се присъединиха и гости от страната и чужбина.

Предварително заявената проблематика на кръглата маса имаше за цел да насочи вниманието на участниците към осветляване на актуални въпроси, свързани с развитието на българския книжовен език през Паисиевото и след-Паисиевото време. През 2022 г., когато отбелязваме двете годишнини на преподобния Паисий Хилендарски, четенията в негова чест напомнят, че делото и заветите му за духовно възраждане на българите не са забравени, а интересът към „История славянобългарска“, нейните преписи, преправки и редакции не стихва. Такъв новаторски характер имаше и тазгодишната кръгла маса, чието първо заседание започна с докладите, посветени на Паисиевата „История“.

В доклада си „Преписи на Отец-Пантелеймоновата редакция на „История славянобългарска“: техники на промените“ Маргарет Димитрова (СУ „Св. Климент Охридски“) проследява връзките между последвалите преписи на редакцията на Паисиевата история, които прави отец Пантелеймон, хилендарски проигумен, в ръкописа си през 1809 г. В резултат на направените сравнения авторката открива ясно очертаната група преписи, възхождащи към Влад-Гладичовия препис. Наред с това тя установява и преписи, които са встрани от тази група (Чехларовия и Бобчевия).

Траен интерес към Паисиевата история, нейните преписи, преправки и редакции проявява и Ат. Тошева (ПУ „Паисий Хилендарски“), този път в доклада си „Зографската история, История кратка о болгарословенском народе и българската възрожденска историография“. Авторката проследява връзките между Зографската, Паисиевата и Спиридоновата история, при което установява тяхната симбиоза в обогатения исторически разказ в преправките на „История славянобългарска“.

Интересна и малко позната страница от културната история на балканските народи през XVIII век отваря Лилия Илиева (ЮЗУ „Неофит Рилски“), която представя в резюме културната дейност на граф Сава Владиславич, далматински аристократ на руска дипломатическа служба (по времето на Петър Първи и Екатерина Велика), който обръща вниманието на владетелите на Русия към южното славянство. С неговото съдействие се осъществява и преводът на „Царството на славяните“ на Мавро Орбини на руски език, който Паисий използва по-късно като източник за „История славянобългарска“.

В програмата се очертаха и други взаимносвързани тематични полета с разработки на проблеми, свързани с традицията, приемствеността и новаторството в изграждането на новобългарския книжовен език.

Сред тях е докладът на Найда Иванова (СУ „Св. Климент Охрид-

ски“), която задълбочено и аналитично представи слабо разисквания в литературната история и в историческата лингвистика въпрос, свързан с ранната възрожденска поезия, „За някои лингвистични особености на „Одата за Софроний“ (1813) от Димитър Попски в контекста на формирането на поетичния език в периода на първите стихотворци“. Макар че поемата се е появила късно (одата е отпечатана пет десетилетия след създаването ѝ), авторката подчерта, че тя не губи актуалността си и влияе върху идеологическото и литературното развитие през 60-те години на XIX век. Въз основа на стиховата структура, езиковите и стилистичните особености Н. Иванова оценява одата като един от най-стойностните образци на поезията на първите стихотворци.

С не по-малък интерес беше посрещнат и представеният от Елена Гетова доклад под заглавие „Вестник „Стара планина“ (1876 – 1877) – лирика и преса в една журналистическа година“, чийто текст се оказва своеобразно продължение на поетическата тематика от предходния доклад. Авторката направи преглед на тематичния регистър на публикациите в контекста на важните за българите събития през 1876 – 1877 г. в изданията за кратко в Букурещ вестник с редактор Ст. Бобчев, в който намират място и литературни произведения, вкл. и поезия. В тази част от изследването си авторката подчерта интереса към поетическите текстове от страна на емигрантската интелигенция в едни от най-бурните политически времена в българската история.

Темата за традицията, съотнесена към Късното средновековие, намира място в доклада на Петя Карамфилова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) „Евангелските цитати в среднобългарския превод на словата на Йоан Златоуст „Против юдеите“. Изследването е посветено на лексиката от евангелските цитати, като авторката прецизно представи преводната лексика в среднобългарския текст и съотнасянето ѝ към лексикалните единици в цитатите от различните редакции на славянския превод на Евангелието, съответно и към гръцкия текст.

Част от докладите бяха посветени и на проблемите на езиковото строителство през Възраждането. Благодарение на усилията на възрожденските просветители се осъществява по-нататъшното развитие и усъвършенстване на новобългарския книжовен език и на неговите функционални стилове. За това допринася дидактичната литература, включваща пособията с образци за делово общуване, каквито са малко изследваните възрожденски писмовници. Без съмнение тяхното обстойно проучване осветлява ролята на този вид книжина в изграждането на книжовния език и за оформянето на епистоларния жанр, както и за повишаването на епистоларната култура на българите в онези епохи. По тази проблематика, разработвана в рамките на проект (под № КП-06-Н40/8, ФНИ към МОН), бяха представени няколко доклада.

В изнесения от Диана Иванова (ПУ „Паисий Хилендарски“) доклад на тема „Георги Икономов – Дупничанин и неговият „Краткий най-новий писмовник“ бяха представени структурата на писмовника и характерните му лингвистични черти. Въз основа на тези данни тя определя текста като компилативен, а източника или източниците – като руски. В заключение авторката подчертава, че утилитаризмът на възрожденската епоха, чиято философия е за полезност, смисленост и прагматика, насочва книжовниците да създават учебна литература според потребностите на времето. С оглед на това писмовниците се оказват онези полезни книги, които издигат общата, езиковата и епистоларната култура на българите.

Радетелят за висока езикова култура на подрастващите Добри Войников се включва в обучението по „писмописание“ с учебниците си „Сборник от разни съчинения“ (1860) и „Ръководство за словесност с упражнения“ (1875), в които разглежда теоретично „слога“ на писмата и представя съответните образци.

Състезание по решаване на казуси по римско частно право

Повече от петдесет първокурсници от Юридическия факултет на Пловдивския университет показаха знанията и уменията си, придобити през текущия семестър по дисциплината *Римско частно право* извън предвидената задължителна аудиторна заетост, като се включиха доброволно в традиционното състезание за решаване на казуси, проведено на 20 декември 2022 година. Важността на материята е огромна. Римската казуистика отваря вратите към по-нататъшните занятия, на които студентите решават казуси по дисциплините от съвременното частно право, както и към бъдещата им практика.

Състезанието бе сериозно и оспорвано. Благодарим за прекрасната организация на преподавателите по дисциплината проф. д.ю.н. Малина Новкиришка-Стоянова, гл. ас. д-р Тихомир Рачев и докт. Таня Мирчева. В журито взеха участие проф. д-р Люба Панайотова, доц. д-р Ангел Шопов и д-р Т. Рачев. Наградите за участниците осигуриха Юридическият факултет и издателство *Сиби*.

С това последно академично събитие завърши поредицата от прояви, планирани по повод на 30-годишнината на ЮФ. Да му пожелаем много следващи годишнини и устремени към знанието студенти!

След финала – членове на журито заедно с участниците в състезанието от двата отбора финалисти. Първа награда спечели отбор „Улпиан“ с капитан Емине Талипова и членове: Гергана Узунова, Николай Стоилов, Алекс Ангелов и Слави Чавдаров. Второто място, с разлика от една точка, зае отбор „Цицерон“ с капитан Елена Първанова и членове: Зара Гулева, Альона Мардар, Мирослава Боева и Николета Николова.

➔ От стр. 10

Кръглата маса на тема...

В резултат на анализа на двете съчинения Кина Вачкова изтъква заслугите на Д. Войников в теорията и методиката на „писмописанието“, както за формирането на епистолярния стил в доклада си „Приносът на Д. Войников в теорията и методиката на писмописанието“.

Обект на изследване на съвместния доклад на Надка Николова и Мийрям Салим (ШУ „Еп. Константин Преславски“) е „Нов турско-български писмовник“ от Стоил Попов и Иван Чорапчиев (1873). Анализира се подробно предговорът към него, който предоставя информация за писмовника като търсен и високо ценен учебник в българските училища – с 63 образца за писма: търговски, административни и лични.

В доклада си „Възгледите на Анастас Гранитски за изграждане на българския книжовен език“ Детелина Овчарова разглежда две творби на автора – превода „За търговско писмописане“ (1858) и „Руско-български разговори“ (1878). Целта на доклада е да се проследи еволюцията във възгледите на автора, като се направи анализ на морфологичните норми в двете произведения, темпорално отдалечени две десетилетия. Резултатите показват, че във втората книга са изоставени черковнославянски форми, които са заменени с български.

В своя доклад „Щрихи от идиолекта на Стоян Михайловски“ Теодора Илиева (Трайкийски университет), изследвайки ранното творчество на автора, установява наличие на някои архаични форми. В многопластовата лексикална система отбелязва съжителството на съвременни и традиционни форми, израз на което са лексикално-семантичните варианти, а в словообразуването – деривативните дублети.

Маргарита Гергинова (СУ „Св. Климент Охридски“) в изложението си „Към слабо проучените жанрове на Българското възраждане (езикови особености на некролога и на писмото като израз на филологически идеи)“ представи интересна и малко изследвана от лингвистична гледна точка проблематика, свързана с основните езикови и жанрови особености на некролозите, структурната и съдържателната им специфика.

Както е известно, въпросът за пътищата и начините за изграждането на общ за всички българи книжовен език се превръща в централен в езиковите дискусии през XIX век. В своя доклад „Из историята на българската диалектология терминология през Възраждането“ Мария Мицкова разглежда отношението на книжовниците към диалектите от два аспекта – като градивен материал на книжовния език и като обект на научно изследване. С тези проучвания се полагат основите на българската диалектология като

наука и на нейния метаезик.

В доклада на Владислав Миланов (СУ „Св. Климент

Охридски“) „Възрожденските текстове в обучението на студентите българисти: предпоставки за преосмисляне на класически научни хипотези“ си дават среща теорията и методиката, приложени в един споделен плодотворен преподавателски подход в обучението по историческа лингвистика. Резултатите от проведеното анкетно проучване се използват от автора като барометър за нагласите на студентите по определени дискуссионни проблеми, свързани с книжовноезиковото строителство през Възраждането, и тяхната оценка за тях.

На кръглата маса се оформиха няколко тематични блока, върху чиято проблематика се пренесоха и дискусии. Бяха подчертани заслугите на българската интелигенция за внасянето на европейските просвещенски идеи и прилагането им на родна земя – за светско образование и за изграждането на книжовния език на демократична основа. В тях ясно се очертаха тенденциите в градивните процеси на книжовноезиковия развой, съчетал живата говорима реч с предходната писмена традиция. В заседанията се изнесоха непознати факти, свързани с книжовното наследство, изтъкна се ролята на възрожденските книжовници за изграждането на нормативната система на книжовния език, за обогатяването му с лексика от различни източници и за неговата интелектуализация. Представиха се филологическите възгледи и книжовните идиолекти на познати и по-малко познати възрожденски автори, търсеци пътя към единен и общ книжовен език за българите.

Част от докладите имаха интердисциплинарна и интеркултурна насоченост, което даде възможност да се представят творци и творби в по-широк контекст, но на този фон се изтъкна индивидуалното и уникалното им присъствие в културното и в книжовноезиковото поле, а съпоставителният анализ позволи да се наблюдават сходни или контрастни езикови явления.

Многоаспектното изследване на възрожденските процеси внесе нови приноси в отделни области на историческата лингвистика: паисиезнанието, ранната възрожденска поезия, писмовниците като основа на епистолярната култура, появата на некрожанра, терминообразуването, съчетаване на теорията с прагматиката в дидактичната литература, усъвършенстването на методиката в учебния процес през Възраждането. Популяризирането на резултатите от изследванията, представени на кръглата маса, ще позволи осъвременяването на познанията по историческа лингвистика с нови факти в променящия се научен дискурс.

КРЪГЛА МАСА:

„Българистиката днес в Лодз – предизвикателства и перспективи“

Докт. Весела ГАНЕВА

Научният форум постави във фокуса на дебатите предизвикателствата и перспективите пред преподаването на университетско равнище на български език, литература и култура в чужбина и конкретно в Лодз, Полша. Поради новите геополитически реалности в света през последните три десетилетия се наблюдава понижен интерес към българистиката и изместването ѝ към периферията на научния диалог от страна на редица европейски и други чуждестранни изследователи. В резултат на това колегиумът извън границите на България сериозно намалява и все повече млади чуждестранни учени се ориентират към изучаването на други славистични и балканистични профили. В тази връзка Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (ННП „Българистика“) отговаря на необходимостта от целенасочена подкрепа на българистиката като привлекателна научноизследователска област за чуждестранни учени, акцентираща основно върху българския език и литература, българската история, изкуство, наука и култура (вкл. етнография и фолклор).

Имаше сериозен интерес към форума, залата в Ректората беше буквално препълнена от преподаватели българисти и докторанти филолози. Кръглата маса беше открита от декана на Филологическия факултет доц. д.ф.н. Константин Куцаров и заместник-ректора

по международно сътрудничество доц. д-р Надя Чернева, които изразиха своята подкрепа за членовете на екипа и също отчетоха важноста на дейностите по програмата, с което припознаха нейните задачи и цели като ключов фактор за потенциалното развитие на българистиката. Доц. Куцаров припомни на присъстващите за многогодишната приятелска връзка между университетите в Лодз и Пловдивския университет, като специално подчерта, че около 30 български преподаватели от факултета са били лектори по български език и литература в различни европейски университетски центрове. Доц. Надя Чернева потвърди необходимостта от изпълнението на програмата, като отбеляза, че разговорът за българския език и българската литература са неделими от разговора за българската идентичност.

Първо беше дадена думата на доц. д-р Елка Трайкова от БАН, ръководител на академичния консорциум, който изпълнява програмата и включва Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и БАН. Доцент Трайкова представи причините за създаване на програмата, като изброи някои от най-сериозните проблеми пред развитието на българистиката в чужбина: закрити лекторати по български език, литература и култура в университетите в чужбина; липсата на интерес към специалността „Българистика“ и същевременно създаването и по-успешното лансиране на специалности от страна на други славянски държави. Доц. Трайкова съобщи с тъга, че си е отишло цяло поколение страстни почитатели на българската литература, чието дело за популяризирането и научното издигане на българистиката, за съжаление, не е било продължено, като допълни, че най-стабилно развиващата се българистика е в Полша – една от причините организаторите от Пловдивския университет да стартират поредицата от кръгли маси с добрия пример на Лодз.

Доц. Трайкова очерта една от основните цели на програмата „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“: да се установи устойчив диалог с европейските университети, в които

Кръглата маса на тема „Българистиката днес в Лодз – предизвикателства и перспективи“ се проведе в рамките на ежегодната научна конференция „Паисиеви четения“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Събитието се реализира благодарение на екипа с ръководител проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева, работещ по Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“. Организираната кръгла маса е първата от поредица подобни инициативи, заложи в дейностите по програмата.

се преподава български език, литература и култура, за да се обсъдят трудностите, пред които са изправени преподавателите, и да бъдат предложени конкретни решения за популяризиране и подпомагане на дейността им. Тя посочи и методи за реализацията ѝ: финансово подпомагане на научната продукция на специалисти българисти в чужбина; разработване на таргетиранни магистърски и докторантски програми; инвестиция в научни пособия, помагала и създаването на дигитален портал за българистиката, който да отговаря на потребностите на преподаватели, докторанти и студенти. Като важна част от заложените в програмата идеи беше подчертано привличането на млади учени, както и на утвърдени

преподаватели, които да разработват свои проекти, свързани с развитието на българистиката.

Ръководителят на екипа на Пловдивския университет проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева и водещ на кръглата маса откри дискусиата чрез изходната теза за необходимостта от гъвкава, широкообективна представа за българистиката, която да проучва не само езика, литературата и историята на българите, но и културната динамика на модерните общества, в които те участват. Тя представи проф. Георги Минчев, преподавател в Лодзкия университет в Полша, който разказа за създаването

на Катедрата по славянска филология и за проблемите, които са съпътствали развитието ѝ през годините: неуспешния опит да се развие балканистична специалност, слабия интерес спрямо старобългаристиката, намаления брой часове за преподаване и трудностите при стабилизиране на кадровия потенциал и др.

Проф. Иван Петров, ръководител на катедрата, заедно с екипа си – проф. Минчев, проф. Малгожата Скворонек, д-р Агата Кавецка, ас. Стелиана Александрова, показа презентация за международната дейност и развитието на славистиката в Лодз. Под неговото ръководство са се осъществили две програми – за научни изследвания и за мобилност, двамадесет договора с институции в България и единайсет години сътрудничество с Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Според цитирания доклад повечето студенти, които учат български в Лодз, го избират, защото го сметат за екзотичен, в програмата им на обучение се стига до ниво B2/C1, а тайната на успеха на обучението е заключена във възможността студентите да изучават два славянски езика. Прекрасно впечатление на присъстващите направи публикационната активност на колегите от Полша, свързана с изследователския център „Церанеум“, който е създаден през 2009 г. и дава възможност на българисти и византинисти да оповестяват резултатите от своята научна дейност. В него участват всички българисти от Университета в Лодз, издават тематични българистични броеве на списание, обвързано с въпросите на славистиката, както и преводи на важни славистични трудове.

Последната част от организираната кръгла маса представлява-

На стр. 13 ➔

Стихотворения от Десислава Голичева*

Тъгата е за охлюви,
погребали черупките си.
За пясъка, непожелан
от пръстите на океана.
Тъгата е за устните,
целували мълчания.
За слънчогледите
под облачно небе.

За мен е само смях
с аромата на пелин.

Под шифера си
есента
е
безоблачно женствена.
Тихо потръпваща
от
голотата
на уханието си.
Влажна.
Чакаща зимата –
да я съблече
и
попие
в прегръдките си.

Отново
зениците ми
извършват преходи
по платата
и върховете
на профила ти.
И внезапно
отново
се умилявам,
умалявам
и ставам
толкова
малка,
че се задъхвам
от преодоляването
на порите
на лицето ти –
кратери
по-кадифени
от лунно сияние...
Не обичам,
когато съм
толкова
малка!
Не обичам,
когато
обичам...

ИСКАМ

да те прегърна
така
както тревата
прегръща земята
нежно
потънала в тялото ѝ
здраво
пръстите си
забила в порите ѝ

като антени
улавящи стонове на
звезди
вливащи вселената цяла
нежно
както тревата
прегръща земята
така
да те прегърна

Студентски литературен конкурс

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за:
ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения;
ПРОЗА – до три разказа.

В конкурса могат да участват всички студенти и докторанти от Пловдивския университет.

За всеки от двата раздела ще бъдат раздадени съответно по три награди. Материалите трябва да бъдат напечатани (на тях да са написани трите имена на студента, специалността и курсът, факултетен номер, e-mail и телефон за връзка).

Краен срок за получаване на творбите е 20 април 2023 година. Текстовете могат да бъдат донесени (разпечатани в два екземпляра) в редакцията на в. „Пловдивски университет“ (Ректората, южния двор) или да бъдат изпратени на единия от следните два мейла: vestnik_pu@abv.bg / tilitilev@uni-plovdiv.bg

За отчитането на резултатите и връчването на наградите ще има допълнителна информация.

* Десислава Голичева от магистърската програма „Педагогика на обучението по музика в ДГ и СУ“ беше отличена с II награда за поезия в литературния конкурс на вестника през миналата година.

➔ От стр. 12

Българистиката днес в Лодз...

ше дискусия между членовете на пловдивския екип на Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ и преподавателите от Лодзкия университет с оглед на конкретните възможности за съвместна работа в рамките на следващите три години. Проф. д.ф.н. Липчева-Пранджева говори за конкурсите за подпомагане на изследователски проекти на млади учени и постави акцент върху дигиталните ресурси от бъдещата онлайн платформа „Българистика“, които могат да се използват като допълващи „избираеми модули“ на обучението по старобългарски език и литература в чуждите университети.

Доц. д-р Фани Бойкова насочи вниманието към отношението между училище и университет и нуждата да се проследи този процес, тъй като според думите ѝ липсват специалисти, които да преподават български като чужд език на равнището на средното образование в чужбина. Една от идеите, които тя предложи, е да се създаде магистърска програма, която да подготви кадри за преподаване на българския като чужд език, като предварително се анкетират интересувашите се и се споделят различни практики, за да може учебният план на магистратурата да се съобрази с конкретните потребности в различните държави.

Доц. д-р Ани Кемалова предложи да се създаде дигитално помагало за самоподготовка и самообучение, като по този начин се даде много лесен и бърз достъп до необходими работни материали и да се организира периодично подобни кръгли маси, за да може всички, които имат интерес, да са в течение с проблемите на българистиката по света.

В обсъждането на важните въпроси за перспективата пред развитието на българистиката в чужбина освен гостите от Лодз и членовете на екипа (проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева, проф. д.ф.н. Мария Шнитер, доц. д-р Ани Кемалова, доц. д-р Фани Бойкова, д-р Милена Кацарска, д-р Красимира Танева, д-р Соня

Александрова, д-р Борислава Петкова) се включиха и много от присъстващите на кръглата

маса, които имат отношение към темата, като проф. д.ф.н. Илияна Кръпова, доц. д.ф.н. Петя Бъркалова и др. Те споделиха конкретни проблеми от опита си като лектори по български език, литература и култура и предложиха интересни идеи за разрешаването им. Проф. д.ф.н. Илияна Кръпова изрази съжаление, че групите, които се събират в Университета „Ка'Фоскари“, за да изучават български език, не надхвърлят 8 души и нивото на владеене на езика достига до B2, като поздрави колегите си от Полша за техните отлични резултати.

За съжаление, дискусията трябваше да приключи, въпреки засиления интерес на участниците, предвиденото от организаторите време се оказа недостатъчно да бъдат споделени всички впечатления и да се обсъдят всички въпроси. Затова екипът по програмата на Пловдивския университет планира до края на 2023 година да се реализират още две кръгли маси – през май и през септември, и да се продължи диалогът между членовете на проекта и представителите на други чуждестранни университети, за да се постигне устойчивост при обмена на идеи и практики между българистите зад граница и тези в България.

Екипът на Пловдивския университет, изпълняващ ННП „Българистика“, е убеден, че обменът на идеи и практики между българистите зад граница и тези в България е важна стъпка към осъществяването на целите на Националната научна програма за възстановяване на позициите и утвърждаване на българистиката в чужбина; за насърчаване на научните изследвания по българистика; за преодоляване на негативните стереотипи и нагласи към страната ни и др. Също така ще спомогне за увеличаване на интереса към изучаването на български език, литература и култура в други държави, което ще допринесе за затвърждаването на ролята и приноса на България в европейската култура.

Посланикът на Китай посети Пловдивския университет

Негово Превъзходителство Дун Сяодзюн, посланик на Китайската народна република в България, посети Пловдивския университет, за да се включи в официалната церемония по връчване на „Стипендиите на посланика на КНР“. Той лично награди отличните стипендианти Надежда Жекова, Нанси Чепанова и Микаела Джамджиян от специалността „Приложна лингвистика с китайски език“.

По време на речта си посланик Дун подчерта значителната роля на Пловдивския университет като образователен, научен и културен център с принос в развиването на приятелските отношения между двете страни. Бяха отбелязани активността на студентите и преподавателите в реализирането на разнообразни

Посланик Дун връчва наградите

инициативи във всички възможни направления на международния академичен обмен, насочен към изучаването и популяризирането на китайския език и култура, както и заслужените през последните години награди от участия в конкурси и творчески изяви, последната от които бе спечелена от второкурсничката от специалността „Български език и китайски език“ Димка Лазарова

в състезанието за най-добра видеопродукция на *Chinese plus*.

Стипендиантите и присъстващите на церемонията бяха поздравени и от директорите на Института „Конфуций“ в София г-жа Аксиния Колева и проф. Лиу.

Благодарствени грамоти за цялостен принос в развитието на специалностите с китайски език получиха и преподавателите в Пловдивския университет д-р Елица Миланова и лекторката по

Обща снимка на участниците и гостите на срещата с посланика на Китай

Китайските гости заедно с представителите на ректорското и деканското ръководство

китайски език Уан Ин.

Важен акцент от посещението на Н. Пр. Дун Сяодзюн бе работната среща с представителите на университетското ръководство в лицето на заместник-ректора доц. д-р Надя Чернева и ръководството на Филологически факултет, представено от декана доц. д.ф.н. Константин Куцаров и заместник-декана доц. д-р Борян Янев. По време на срещата бяха обсъдени въпроси, свързани с разширяване на възможностите за образователен, научен и културен обмен с китайски образователни институции. В срещата взе участие съветникът по образованието при посолството на КНР в София г-н Ян Тиен.

Като съпътстващи посещенията на посланик Дун събития бяха организирани музикален поздрав с участие на студенти от Пловдивския университет и китайски студенти, обучаващи се в града, както и откриване на изложбата „Свят от йероглифи“.

Посещението на Н. Пр. Дун Сяодзюн завърши с работна среща с китайските студенти, които се обучават в Пловдив.

Ас. д-р Елица МИЛАНОВА

Традицията е жива – доказаха го посрещането на

След няколкогодишно затишие най-вече поради ограничителните мерки вследствие на ковид пандемията, напук на предсесийната суматоха и трепетите, съпътстващи всяко явяване на изпит, дойде време и за празнуване – януари 2023-та беше наистина празничен месец за студентите сърбисти от катедра „Славистика“ към Филологическия факултет на Пловдивския университет.

По отколешна традиция (а профилът по сръбски език води началото си от далечната 1995 г.) празничният календар стартира с отбелязването на Сръбската Нова година, което стана на 13 януари и протече в задушевната и непринудена обстановка, предложена от наскоро открития сръбски ресторант „Кафана“ в кв. „Кючук Париж“. Сръбският собственик и съпругата му ни посрещнаха като скъпи гости и спомогнаха за постигането на приповдигнатата атмосфера, задоволявайки кулинарното ни любопитство с традиционни сръбски трапезни изкушения, поднесени

На стр. 15 ➔

Участници в Сръбската вечер заедно с преподавателите си Дарка Хербез и Гергана Иванова

Класна стая „Конфуций“ посрещна годината на Черния воден заек и стартира поредица от събития

На 22.01.2023 г. настъпи годината на Черния воден заек по лунния календар. За втори пореден път Класна стая „Конфуций“ към Пловдивския университет посрещна празника „Чундзие“ (Празник на пролетта), който бележи началото на новата година, на гости на Университетската библиотека.

В рамките на два дни посетителите имаха възможност да се снимат с традиционни костюми от различни исторически периоди и национални носии на етническите малцинства в Китай. Празничното настроение беше допълнено от аромата на чай „Пуар“ и специалната изненада за гостите – каллиграфски изписани китайски имена.

Инициативата под наслов „Красотата на китайските костюми“ е част от поредицата „Многоото лица на дракона“. Тя поставя началото на месеца на етническото разнообразие в Класна стая „Конфуций“ към ПУ „Паисий Хилендарски“. През него екипът на Класната стая ще организира събития на живо и в онлайн формат, чрез които да бъдат представени и всички 56 етноса, живеещи на територията на Китай. Поетапно на страницата ни във фейсбук ще бъдат качвани информационни материали, забавни факти и клипчета, посветени на културата на малките народи на Китай. С езиците им пък желаещите ще могат да се запознаят в серия лекции, последната от които ще протече под формата на онлайн дискусия, чийто модератор е представител на едно от малцинствата в Поднебесната.

Като централно събитие, посветено и на 50-годишнината на филолозиите в Пловдивския университет, е планиран Ден на китайската култура, който ще се състои на 17.02.2023 г. От 11.00 ч. в зала „Компас“ на Пловдивския университет посетителите ще могат да се включат в работилници по каллиграфия, изрязване на хартия, връзване на възли на щастие, уроци по традиционни танци и тайчи. Вечерта ще продължи с бутиков концерт в Малката базилика. Подробна програма на

Част от атрибутите, които всеки можеше да ползва, за да изглежда подходящо за посрещането на годината на Черния воден заек

събитието ще бъде публикувана на фейсбук страницата на Класната стая. Тази годината Денят на китайската култура ще протече в рамките на Интеркултурен семинар с участието на китайски доброволци, преподаващи в различни градове на България, и чуждестранни китайски студенти от пловдивските университети. Като част от програмата на семинара китайските гости ще се запознаят с традициите и фолклора на страната ни под формата на работилници по народни танци, приложно народно изкуство и история на националния костюм.

Ас. д-р Елица МИЛАНОВА

Сръбската Нова година и поредната Сръбска вечер

➔ От стр. 14

със също сръбски музикален съпровод. Приятна изненада беше присъединяването и на други колеги от университета към иначе по-камерното ни общество.

Вече не камерно, а в почти пълен състав, включващ огромна част от изучаващите сръбски като първи или като втори език в специалността „Славистика“, протече и втората ни среща през януари, провела се на 27 януари, ден на свети Сава – покровител на знанието и образованието. Събитието протече в отдавна наложил се формат на Сръбска вечер. Не за първи път домакин беше клуб „Петното на Роршах“ в творческия пловдивски квартал „Капана“. И както си му е редът, тържеството ни започна с художествено-състезателна програма, част от която включваше четене на творби на сръбски автори, както и на текстове с научнопопулярна тематика, посветени на забележителности и в Западните Балкани, и в България, но поднесени на сръбски

език. Разбира се, присъстваше и задължителният квоиз, предложил разнообразни въпроси на сръбско-босненска тематика, на които двата студентски отбора отговаряха бързо и компетентно. Призьорите получиха сръбски сувенири за награда и спомен от лекторката по сръбски език Дарка Хербез – основен организатор и на двата януарски празника на сръбистите. Самата г-жа Хербез, която е награждавана в Сърбия и у нас поетеса, беше приятно сюрпризирана с художествен прочит на цикъл свои стихотворения, публикувани в последния за 2022 г. брой на сп. „Славянски диалози“ – издание на Филологическия факултет на нашия университет. След по-официалната част, в която се включиха студенти от всички курсове – от първи до пети, Сръбската вечер продължи до малките часове на нощта с песни и танци по избор, като специално място беше отделено на някои по-малко познати у нас тенденции в музиката на западните ни балкански съседи.

Ана АТАНАСОВА – 2. курс в сръбския профил на спец. „Славистика“,
Гергана ИВАНОВА – преподавател по сръбски език

Велики личности:

Никола Тесла

Никола Тесла е изключителен изобретател, физик, инженер и учен. Известен е по целия свят благодарение на изобретяването на огромно брой устройства, работещи с променлив ток.

Наричали Тесла „властелина на светкавиците“, тъй като публично демонстрирал невероятни неща с тях. Някои дори вярвали, че ученият има демонична сила, тъй като не могли да намерят обяснение за експериментите му.

Никола Тесла е роден на 28 юни 1856 г. в малкото селце Смилян (тогава в границите на Австрийската империя, а днес в Хърватия). Израства в обикновено и благочестиво семейство. Баща му Милутин е православен свещеник, а майката, Джорджина, се грижи за децата и помага на съпруга си в църквата. Интересното е, че баща ѝ също е бил духовник.

Детство и юношество

Никола Тесла е имал 3 сестри и един брат, който загива трагично още в ранна детска възраст. Първата образователна институция в биографията на Тесла е обикновено селско училище. В прогимназията, която завършва през 1870 г., се обръщало специално внимание на природните науки и математиката. На 14-годишна възраст Никола продължава да учи в друго училище, което успешно завършва през 1873 г.

Болезта

След като се дипломира, Тесла се завръща у дома. Бащата мечтае неговият син също да стане свещеник. Никола не проявява голям интерес към религията, но тъй като не иска да разстройва родителите си, започва да изучава духовни науки.

По същото време в Гаспич, където тогава живее семейство Тесла, избухва епидемия от холера, от която всеки ден умират стотици хора. Бъдещият изобретател също се заразява и ужасната болест го измъчва цели 9 месеца. Лекарите не знаят как да помогнат на пациента, Никола Тесла вече е на смъртно легло.

Бащата подкрепя единствения си син по всякакъв възможен начин и го уверява, че със сигурност ще оздравее. В същото време момчето казва, че ще се възстанови само ако баща му позволи да стане инженер. Виждайки безнадеждното състояние на Никола, главата на семейството се съгласява и обещава, че ще го изпрати да учи в някой европейски университет.

Скоро след този разговор неочаквано за всички пациентът започна да се подобрява. През този период за Тесла започва да се грижи една знахарка, която му дава различни отвари за пиене. Все още не е известно как точно е успял да победи смъртоносната болест: благодарение на чудодейните отвари или на факта, че баща му му е позволил самостоятелно да определи бъдещето си.

След като се възстановява, Никола дълго време панически се страхува да не се зарази отново с някаква инфекция. Често мие ръцете си и се грижи съдовете, от които се храни, винаги да са идеално чисти.

Необичайните способности на Тесла

Когато здравето му се възвръща, младият Тесла започва периферно да вижда необичайни светкавици във въображението си. По време на тяхната поява в главата на Никола се появяват образите на бъдещите му изобретения. Освен това той по някакъв начин успява не само да си представи готовото устройство, но и да го тества мислено.

Изглежда напълно невероятно, но е истина: ако ново устройство, което дотогава е било само във въображението на изобретателя, не работело по някаква причина, ученият мислено търсел грешки и недостатъци и ги коригирал. И едва когато всичко заработвало правилно, той закупувал необходимите материали и създавал прототип на съответното устройство или прибор.

Образование

През 1875 г. Никола Тесла постъпва във Висшето техническо училище в Грац, където изучава електроинженерство. Скоро любознателният студент се заинтересува от принципа на работата на машината на Грам, в резултат на което успява да забележи някои от нейните недостатъци. Той прави извода, че основната причина за ниската ефективност на машината е постоянният ток. Споделяйки с преподавателя си недостатъците на устройството, Тесла чува остра критика по свой адрес. Освен това преподавателят изнася на групата цяла лекция за невъзможността да се използва променлив ток в електрическите двигатели.

Скоро Тесла се пристрасти към хазарта, в резултат на което започнал често да губи пари. Според спомени за учения интересът му към игрите с карти е причинен не от желанието да забогатее, а от желанието да избяга от проблемите. Ако Никола успявал да спечели голяма сума пари, той я връщал на противниците си в играта. Поради това започнали да го приемат като чудак.

Веднъж, след като бил загубил значителна сума, Тесла се обърнал за помощ към майка си, за да му изпрати пари. Бедната жена трябвало да ги вземе от съседите си и след това дълго време да изплаща дълговете. За Тесла това било истински урок, след който никога повече не сядал на масата с карти.

Следващата образователна институция на Никола Тесла е Пражкия университет, където учи във Философския факултет. Само след шест месеца напуска поради безпаричие.

Работа в Европа

През 1881 г. Никола Тесла пристига в Будапеща, където започва работа като инженер в Централния телеграфен отдел. Тази професия му позволила да наблюдава появата на нови

изобретения, както и да проектира свои собствени устройства и прибори. По това време конструкторите се опитват да създадат електрически двигател, който работи с променлив ток.

В рамките на 2 месеца Тесла успява да изобрети еднофазни и многофазни двигатели. Същността на иновацията е, че благодарение на тези двигатели става възможно предаването на електричество на големи разстояния. И това всъщност предопределя научно-техническия прогрес и индустриалната революция в света.

През 1882 г. младият учен пристига в Париж и започва работа в *Edison Continental Company*. В този момент компанията разработва и тества електроцентрала за жп гарата в Страсбург. За да се отстранят различни проблеми и да се подобрят устройствата, Никола Тесла е изпратен в компанията. След като проучва чертежите и отчита всички недостатъци на електроцентралата, той се заема със създаването на асинхронен електродвигател и след по-малко от година той е готов.

Живот и работа в Америка

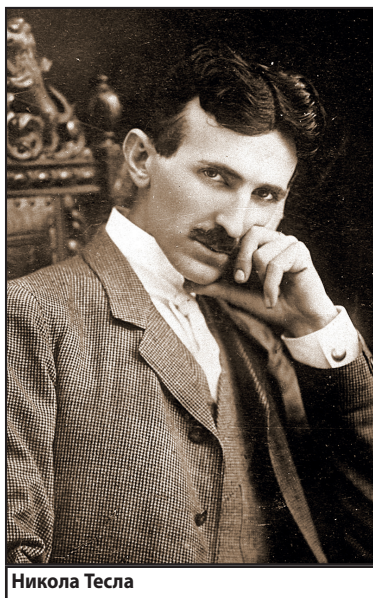
През 1884 г. Тесла пристига в САЩ, където ще преmine по-голямата част от неговия живот. Първият опит от установяването му в Америка обаче се оказва много горчив за Тесла. Бил жестоко измамен от един от най-известните хора на онова време – Томас Едисон.

Тесла и Едисон

Веднага след пристигането си в САЩ Никола Тесла получава работа в компанията *Edison*. Трябва да се каже, че световноизвестният американски учен Едисон изпитвал антипатия към Никола.

Това до голяма степен се дължало на завистта и гордостта на Томас. Той често критикувал идеите на Тесла и при всяка възможност изразявал недоволството си от него.

Веднъж Едисон обещал на Тесла 50 000 долара (днес еквивалент на 1 милион долара), ако може да модернизира електрическите машини на Едисон. Нуждаещ се от пари, Никола Тесла ентусиазирано се захваща за работа и скоро успява сериозно да подобри техническите характеристики на устройствата, изобретени от Едисон.

Никола Тесла

Студентският съвет осигури със собствени средства годишния абонамент за Academic Search Complete

Милка ЯНКОВА

В края на 2022 г. Студентският съвет абонира, като заплати със собствени средства абонамента за 2023 г. за колекцията Academic Search Complete на EBSCO.

Колекцията е ориентирана специално към академичните среди. Това е една ценна и изчерпателна световна научна мултидисциплинарна база данни с повече от 8500 периодични издания с пълен текст, включително повече от 7300 рецензирани списания. В допълнение към пълния текст тази база данни предлага индексирани и резюмета за повече от 12 500 списания и общо над 13 200 публикации, включително монографии, доклади,

сборници от конференции и др. Тази научна колекция предлага несравнимо по пълнота текстово покритие на информация от много области на науката: астрономия, биология, химия, математика, география, геология, право, инженерни науки, материалознание, антропология, етнически и мултикултурни изследвания, хранителни технологии, общ отдел, музика, фармацевтични науки, физика, психология, религия и теология и много други области от 1887 г. до най-нови публикации.

Достъпът е чрез потребителско име и парола, които могат да се получат в Университетската библиотека.

➔ От стр. 16

Велики личности: Никола Тесла

Американецът признава и одобрява всички предложения. Когато обаче Никола поискал обещаните му пари, Едисон се изсмял и казал, че не е разбрал добре американския хумор. В резултат на тази измама Тесла напуска още същия ден. Известно време изпитва сериозни финансови затруднения и се захваща с всякаква работа. Копае ровове и не се притеснява да приема дарения.

Карьера

Веднъж Тесла се запознал с инженер Браун, който му помогнал впоследствие да реализира много от идеите си. Скоро Никола разполагал с добре оборудвана лаборатория, произвеждаща дъгови лампи за улично осветление.

През 1888 г. ученият започва да си сътрудничи с американския индустриалец Джордж Уестингаус.

През периода 1888 – 1895 г. той се занимава с изследване на магнитното поле, в резултат на което успява да постигне забележителен успех в тази област. Тесла дори е поканен в Американския институт на електроинженерите, за да изнесе лекция за магнитното поле. Лекцията остава публиката във възторг.

През 1895 г. лабораторията на Никола Тесла изгаря напълно, а заедно с нея са унищожени уникални изобретения и чертежи. Въпреки това, притежавайки феноменална памет и интелигентност, Никола Тесла заявява, че ще може да възстанови всички рисунки и устройства, които е създал. Тогава *Niagara Falls Company* му дава 100 000 долара, за да може да се заеме с работата. В крайна сметка всичко става така, както е обещал Тесла.

Открития и изобретения

Никола Тесла прави много интересни открития в различни области. Най-важните са свързани с: променливия ток; електрическите генератори; електрическите двигатели; радиоуправляемата роботика; безжичните зарядни устройства; радиовръзката; студения огън; лазерите; рентгеновите лъчи; неоновите лампи и др. Тесла прави инсталация, с която получава кълбовидни мълнии; конструира и електрическа подводница.

Личностните черти на Тесла

Личността на Никола Тесла е обвита в много мистериозни

тайни и легенди. Някои смятат, че именно той е пряко свързан с падането на така наречения

Тунгуски метеорит. Има мнение, че това не е някакъв вид метеорит, а нещо друго, което е следствие от експеримент на Тесла.

Освен това витаят слухове, че ученият уж е карал електрическа кола, задвижвана с енергия от етера. Същото важи и за известния експеримент във Филаделфия с изчезващия кораб и лъчите на смъртта, за които се предполага, че могат да поразяват цели на голямо разстояние.

Заслужава да се отбележи, че самият Тесла вярва в енергията на Земята. Освен това той твърди, че планетата Земя е живо същество.

Личен живот

Никола Тесла е много интересна и в много отношения мистериозна личност. Например, докато се разхождал в парка, се случвало внезапно да направи рязък скок встрани и след това, сякаш нищо не е станало, той продължавал разходката си.

Интересното е, че през целия си живот той силно се страхува от микроби. Тесла постоянно мие ръцете си и изисква поне 10 кърпи в хотелската си стая. Ако муха кацнела върху ястието му по време на вечеря, той веднага изисквал сервитьорът да му донесе нова порция.

Никола се ползвал с популярност сред жените, но не е бил официално женен. Ученият смятал, че семейният живот е несъвместим с научната работа. Не е имал и собствен дом, а живеел в хотели. Прекарвал повечето

време в лабораторията, изобретявайки нови устройства и изучавайки свойствата на електричеството.

Смърт

Никола Тесла умира на 7 януари 1943 г. в Ню Йорк на 86-годишна възраст. Открит е от прислугата 2 дни след смъртта му, а тялото е кремирано на 12 януари. Урната с праха се намира в Музея на Никола Тесла в Белград.

Днес Тесла се смята за една от най-видните личности в историята. Според биографите му той умишлено е запазил в тайна откритията си, които е можело да бъдат използвани за военни цели и на тяхна база да се създаде супероръжие, което да унищожи планетата. Някои негови чертежи остават неразбираеми за съвременните учени, затова наричат Никола Тесла втория Леонардо да Винчи.

Високочестотен трансформатор в лабораторията на Никола Тесла, 1901 г.

ОТНОВО ДА ПОСТАВИМ ВЪПРОСА ЗА

Радостина КОЛЕВА

(Развой на българския правопис от

Преди Освобождението проблемът за правописа е бил от жизненоважно значение за българите. Чувствала се е необходимостта от общ правопис, който да обединява нацията. Нашите предшественици са осъзнавали, че формирането на новобългарския книжовен език е немислимо без единен правопис. Пример за това са оживените дискусии, които водят героите на повестта „Чичовци“ – куриозното е, че както пише Иван Вазов, дори неграмотният дядо Нистор „занимаваше първо място в редовете на борбата“. Това е бил въпрос, който е вълнувал еднакво и учени, и неучи. Героите са разделени на две „партии“: едните са за архаичен правопис, основан на книжовната традиция, завещан ни „по отцепедание“ по думите на Иванчо Йотата, а другите са поддръжници на правопис, близък до живия изговор. Въобщо фактът, че буквите съществуват „по отцепедание“, е бил много важен по време на Възраждането, а и дълго след това – търсела се е приемственост, запазване на връзката със славното минало на нашия народ, на буквите се е придавало значение на национални символи и се е бранело правото на съществуване на всяка от тях без оглед на реалната нужда от нея.

Процесите, свързани с формирането на новобългарския книжовен език и в частност – на неговия правопис, съвсем основателно се наричат „борба за български книжовен език и правопис“ – това е борба в пълния смисъл на тази дума, в която има, ако не физически, то морални жертви.

Преди Освобождението са съществували три книжовни школи – Пловдивска с главни представители Найдено Геров, Йоаким Груев и Гаврил Кръстевич, която се определя като строго етимологична; Търновска с основател Никола Михайловски и друг бележит представител в лицето на Иван Момчилов, определяна като умерено етимологична; фонетична, чийто главен представител е Никола Първанов, но като поддръжници на нейните принципи се открояват още Васил Априлов, Иван Богоров и Христати Павлович (вж. напр. Стоянов 1993).

Първоначално най-голямо влияние е имала Пловдивската книжовна школа, най-вече заради безспорния авторитет на нейните представители. Важна роля за популяризиране на нейните принципи е играла и граматиката на Й. Груев.

Диана Иванова посочва някои причини, които забавят уреждането на правописа преди Освобождението: „липса на собствени държавни институции; недостатъчно подготвени книжовници; ниско равнище на теоретични и филологически знания за българския език и др.“ (Иванова 2012: 389).

Не е известно какъв развой са щели да получат тези процеси, ако не е била компетентната намеса на Марин Дринов. Председателят на Българското книжовно дружество (бъдещата БАН) е смятал, че българските писатели със своя безпогрешен усет за езика ще изиграят първостепенна роля за създаването на новобългарския книжовен език. Уреждането на правописа обаче по този начин е било невъзможно – били са нужни ясни правила, които да примирят двете противоположни тенденции – за архаизиран, етимологичен правопис и за фонетичен правопис. В статията си „За новобългарското азбуке“, публикувана през 1870 г. в органа на Българското книжовно дружество „Периодическо списание“, М. Дринов предлага разумно и научно добре обосновано решение – думите, които се произнасят еднакво по цялото езиково землище, да се изписват по съответния начин, а в случаите на нееднакво произношение да се изписват на старобългарски, т.е. старобългарският да се използва само като коректив. Ученият предлага като образци за устройване на правописа да се събират и проучат, от една страна, песни и приказки от цяла България, а от друга – писмени паметници на старобългарски език (вж. статията на Константин Попов в „Помагало по история на българския книжовен език. Възрожденски период“, 1979 г.).

Като доказателство за безспорния авторитет на М. Дринов може да послужи фактът, че на практика именно неговите правописни принципи залягат в основата на първия официален български правопис, добил известност като Дриновско-Иванчевски. Той е бил

От години по инициатива на Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“ се провеждат ежеседмични срещи, на които млади изследователи представят научните си идеи. На 15 декември 2022 г. в Ректората на Пловдивския университет се състоя поредната среща от инициативата Академичен четвъртък, на която Радостина Колева проследи накратко развитието на българския правопис от периода на Възраждането до наши дни.

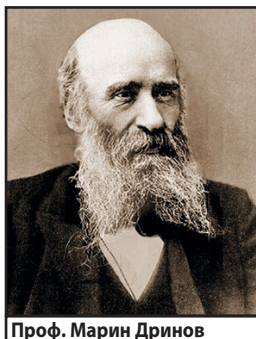
приет през 1899 г. от тогавашното Министерство на просвещението с кодификационен акт, наречен „Упътване за общо правописание“, подписано от министър Тодор Иванчев. Всъщност в съставянето на проекта за този правопис вземат участие Иван Вазов, Александър Теодоров-Балан, Любомир Милетич, Беньо Цонев и Иван Шишманов. Специално с цел разгласяването му се създава сп. „Български преглед“. Важна черта на този правопис, която го приближава до съвременния, е ограничаването на употребата на буквите *ѡ*, *ѣ* – те се заменят с *-а*, *-я* както при съществителните от някогашната *-а* основа, така и в окончанията за 1 л. ед.ч. и 3 л. мн.ч. на глаголите от първо и второ спрежение, напр. вместо *четѡ*, *четѣтъ* се пише *чета*, *четатъ* (вж. Гешев 2022: 694).

Трябва да се отбележи, че към времето на създаването си (почти три десетилетия след публикуването на статията на М. Дринов „За новобългарското азбуке“, която може да бъде определена като програмна) този правопис е вече остарял и не отговаря напълно на нуждите на обществото. Все пак, както отбелязва Д. Иванова, въвеждането му има и добри страни – „с него се цели

да се сложи край на правописното безредие, да се въведе единен и общ за всички правопис, който да се масовизира чрез училищата и чрез другите държавни институции и да улесни културната комуникация“ (Иванова 2012: 400). Но тези цели не са постигнати – надига се масово недоволство – от една страна, привържениците на етимологичния правопис възразяват срещу промените, които го нарушават, а радетелите за осъвременен правопис са за въвеждане на още повече промени. Търсеното единство не се постига, защото „някои периодични издания и отделни автори използват свои индивидуални правописни модели (Пенчо Славейков напр. пише глаголните окончания с *ѡ*, *ѣ*, еуфоничното правило при членуване, обявява се против оставянето на *Ѣ* в азбуката...“ (Иванова 2012: 401). Имало е, от една страна, принципи възражения, които са целели наистина да се създаде по-съвършен правописен модел, но е имало и съображения от чисто политическо естество.

Някои от членовете на правописните комисии недоволстват, че техни разумни препоръки за устройване на правописа не са били взети под внимание. В този смисъл е неоснователно обвинението, че „галените и разгалените професори“ „искат да осакатят българския правопис подобно на сръбския, че са русофобски настроени и са на път да настанят латинската азбука в България („Към това се и стремят нашите учени западища. О, окаяни русофоби!“)“ (Иванова 2012: 401) (Цитирана е статия във в. „България“ от 1899 г.) С други думи, те са смятани за проводници на западно, антируско влияние. „Русофоби“ е една чисто политическа квалификация, която свидетелства, че правописният въпрос е бил силно политизиран. Между другото, делението на русофили и русофоби е актуално и днес. Може би е било добре българите да се обединят около един правописен модел, все едно какъв – несъвършен правопис е по-добър от никакъв. Но разединението в обществото не е позволило това да се случи. Такъв единен правописен модел е съвременният, но за съжаление, днешните българи не го възприемат като свое ценно достояние.

През 1921 г. правителството на Александър Стамболийски извършва правописна реформа в една много сложна и напрегната историческа ситуация – след войните, когато България претърпява две национални катастрофи и от нея са откъснати обширни територии. В тази обстановка обществото е било отрицателно настроено към промени на правописа, особено към изключване от азбуката

Проф. Марин Дринов

„ПРАВОПИСАНИЕТО“ НА ДНЕВЕН РЕД!

Времето на Вазовите „Чичовци“ до наши дни)

на букви, свързани с приемственост и на практика „натоварени с националносимволни функции“ (Иванова 2012: 405). Интелигентията осъзнава, че Дриновско-Иванчевският правопис е остарял и в една своя статия Б. Цонев отбелязва, че в него „има много несъобразности, даже противоречия, произлезли от кръстосване разни по време и по система правописни похвати“ (сп. „Българска реч“, 1921, цит. по Иванова 2012: 406).

Правописът от 1921 г. е доста подобен на днешния. Той е преобладаващо фонетичен – в него „в голяма степен е прокаран принципът една фонема да се пише с една буква и всяка буква да отбелязва само една фонема“ (Гешев 2022: 704). Буквата Ъ е „изгонена“ от азбуката и е заменена с я и е според книжовния изговор – днес правилото е съвсем същото.

Но за съжаление, отново липсва единодушие във връзка с реформата. Вихрят се дискусии върху конкретни промени в правописа, като се водят оживени спорове за Ъ, за краесловните ерове, за Ж. Въпреки това министър Стоян Омарчевски се решава на радикални промени в правописа и съставя за целта комисия с участието на застъпници на различни възгледи, които на практика се допълват – А. Теодоров-Балан, Б. Цонев, Стефан Младенов и някои общественици. Реформата влиза в сила на 1.07.1921 г. Тя е определена от Д. Иванова като отговаряща на съвременното състояние на езика, „иновативна и навременна“ (Иванова 2012: 412) и всъщност на нея се основава и съвременният правопис. Тя е наложена обаче по авторитарен начин – властта се справя с общественото неодобрение, като я утвърждава със „Закон за българския правопис“, гласуван на 25 март 1922 г. Министърът прибегва до много крайни мерки – заплашва вестниците, които не съблюдават новия правопис, че ще бъдат спрени от печат. За несъобразяване с реформата дори за известно време е бил затворен Софийският университет. В статия във в. „Шуменски вестни“ анонимен автор дори пише: „... струва ми се, че ние отиваме явно към междуособна война“ (в. „Шуменски вестни“ 1921 г., цит. по Иванова 2012: 413). В монографията на Д. Иванова има много подробни сведения за бурните реакции на общественото мнение към новия правопис.

През 1923 г. властта е завзета с военен преврат от правителството на Александър Цанков. То отменя наложения закон за правописа и одобрява свое „Упътване за правописа на българския книжовен език“. С него се възстановява Дриновско-Иванчевският правопис, който е остарял и не отговаря на състоянието на езика в онзи момент, но обслужва политически цели на управляващите. През 1923 г. се предлага проект за демократичен правопис на Историко-филологическия клон на БАН.

Хаосът в правописа продължава до т. нар. Отечественофронтската реформа от 1945 г. Тогавашият министър на народната просвета Станчо Чолаков свиква правописна комисия с председател писателя Димитър Осинин, секретар Любомир Андрейчин и членове видни езиковеди, писатели и общественици. В основата на новия правопис заляга Омарчевският правопис и проектът на Историко-филологическия клон на БАН. На 27.02.1945 г. е приет указ, с който се одобрява новата „Наредба закон за правописа“. С цел кодификация на нормата се публикува „Упътване за правописа на българския книжовен език“, изготвено от Л. Андрейчин и колектив през 1945 г. Според Д. Иванова новият правопис е „последователен и до висока степен съобразен със съвременното състояние на езика и което е най-важното – много по-лесен за усвояване“ (Иванова 1912: 417). Оттогава периодично възниква нужда от частични промени на нормата, които се утвърждават с помощта на официалните речници и граматиките. Във връзка с днешното състояние на правописа актуално звучи тъжната констатация на Д. Иванова, че „съвременните правописни проблеми през XXI в. са нерешени проблеми на отечественофронтския правопис, но гарнирани и с привкуса на ширещия се nihilism по отношение на родния език“ (Иванова 2012: 418).

Кодификацията на нормата на българския книжовен език е възложена на Института за български език при БАН от Министерския съвет през 1950 г. Оттогава насам са издадени три официални

правописни речника – съответно от 1983, от 2002 и настоящият Официален правописен речник на българския език (по-нататък – ОПРБЕ) от 2012 г. В него са въведени много нови думи, правописът на някои лексеми е променен, а други са приети за дублетни. Теофана Гайдарова отбелязва много проблемни моменти в този действащ правописен речник. Въпреки недостатъците трябва да имаме предвид, че той узаконява правописа и пунктуацията и сме длъжни да се съобразяваме с него. Допуснатите неточности не трябва да ни служат като извинение за пълно незначитане на нормата.

Основен недостатък на този речник е невключването на глаголните форми. Наистина, това донякъде е компенсирано с издаването на втора част – Глаголи, но за да се сдобие с двата речника, човек трябва да направи значителен разход, който за успешностите често изглежда неоправдан, а за специалистите понякога е непосилен. Друг значителен пропуск е липсата на приложение с направените промени, което много би улеснило ползвателите на помагалото, тъй като тези, които са запознати с предишния речник, биха могли да се запознаят само с новостите.

Речникът от 2012 г. започва традиционно с фонетичните правила и по-точно – с правилата за променливото я. Включени са нови дублетни форми, като е допусната известна непоследователност, напр. някои лексеми с първи съставки *десно-* и *дясно-*, *лево-* и *ляво-* са посочени като дублети, а други не са (вж. Гайдарова 2015: 28).

Полезно е насочването на вниманието към глаголи от първо спрежение със завършек на корена на *-к* и *-г*, напр. *сека*, *река*, *облека*, *мога* и др., чийто правопис често се греша. Тези съгласни се запазват в 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч., напр. *сека*, *секат*; *пека*, *пекат*; *мога*, *могат*. Както с основание отбелязва Т. Гайдарова обаче, не е посочено, че в миналите страдателни причастия, образувани от такива глаголи, съгласната *-к* се променя в *-ч*, напр. *печен*, *речен*, *облечен* и др. (Гайдарова, пак там).

Във връзка с правописа на двойните съгласни за отбелязване е разграничаването на две съществителни с различно значение – *именик* и *именник* – първото съществително назовава човек, който има имен ден, а второто – списък с лични имена. Следователно не е логично решението за изписване с двойно *-н* на съществителните *съименник* и *едноименник*. Налице са съответно и две прилагателни: *имен*, с форми *имения(т)*, *имени*, и *именен*, с форми *именния(т)*, *именна*, *именно*, *именни*.

Относно членуването се отбелязват два варианта на члена в м. р. ед. ч.: твърд (*-ът* и *-а*) и мек (*-ят* и *-я*), като достъпно са обяснени правилата за употребата им. Разбираемо са формулирани и правилата за използването на пълна и кратка членна форма, като се препоръчва проверка чрез замяна с *той* (в такъв случай се използва пълнен член) и с *него* (употребява се кратък член). Обяснено е също, че в примери като *Миналия четвъртък заседанието се отложи*, *Ще дойда следващия петък* и др., в които изразът се заменя с *тогава*, също се използва кратък член. Не е споменато, че кратък член се употребява винаги след предлог. Важно е да се наблегне, че колкото и да ни е трудно това правило, то е задължително в писмената практика. Затова трябва да положим усилия да го усвоим и да се стараем да го спазваме.

Що се отнася до формите за множествено число на съществителните имена, може да се отбележи специално правилото, формулирано в речника в точка 19.1.1.: „Съществителните имена със завършеци *-ий* и *-ия* образуват множествено число със завършек *-ии*“, напр. *гений* – *гении*, *съдия* – *съдии*, *гимназия* – *гимназии* и др. Това е правописно правило, което редовно се нарушава. В уводната част на речника се посочва още, че в някои случаи вместо обичайната форма за множествено число се употребява особена форма, наречена бройна – тя се използва „след числителни бройни имена, числителни за приблизителност и след думите за количество *колко*, *колкото*, *толкова*, *няколко(то)*“. Специално се изтъква, че „бройна форма имат само съществителните имена от м.р. за нелица, завършващи на съгласна“.

Сбирка на Клуба на цивилиста бе посветена на примамващата реклама като нелоялна търговска практика

Последната за 2022 г. сбирка на Клуба на цивилиста при Юридическия факултет на Пловдивския университет се проведе на 19 декември. Темата на събитието беше „Примамващата реклама като нелоялна търговска практика“, представена от гл. ас. д-р Жана Колева, която сподели с аудиторията, че е била подтикната да изследва обстойно темата от действията на един търговец, получили широк отзвук в страната в началото на годината.

Гл. ас. д-р Жана Колева

Докладът започна с изясняването на термина „примамваща реклама“. Посочи се, че това е буквален превод на английския израз „bait advertising“ използван за удобство в Директивата за нелоялни търговски практики, която е транспонирана в националното ни законодателство. След това гл. ас. Колева запозна аудиторията с естеството на примамващата реклама и нейната цел – да стимулира потребителите да вземат решение да сключат сделка с дадения търговец. Лекторът поясни, че по принцип това е целта на всички реклами, но при примамващата реклама търговецът подтиква потребителя да действа, като го заблуждава или премълчава важни обстоятелства относно предлагания продукт, което вече превръща примамващата реклама в забранена търговска практика.

След това беше разгледан фактическият състав на примамващата реклама. Обърна се специално внимание на въпроса дали за реализирането на примамващата реклама е необходимо търговецът да е действал виновно. Посочи се, че са налице противоречиви становища по този въпрос, като гл. ас. Колева изрази предпочитание към становището, че отговорността на търговеца е виновна.

Докладът продължи с показване на начина, по който се прави преценка дали е налице примамваща реклама. Най-голям интерес сред аудиторията предизвика изискването търговецът да не може да осигури разумно количество от предлаганите стоки или услуги, както и начинът, по който се определя дали дадено количество е „разумно“. Гл. ас. Колева беше подготвила множество примери от практиката на ВАС.

Последната предпоставка, свързана с липсата на разумно основание да не може да се достави разумно количество от предлаганите стоки или услуги, разкри, че българският съд е констатирал различие в смисъла на понятието „разумно основание“, който се влага в Директивата и в ЗЗП.

Сбирката завърши с дискусия, като беше обсъдена посочената практика на ВАС, която провокира доста въпроси. Част от участниците споделиха и лични наблюдения за търговци, служещи си с примамващи реклами. Коментирана беше и тенденцията директивите в областта на потребителското право да изоставят първоначалния си подход на минимална хармонизация и да се преориентират към изискване за максимална хармонизация на националните законодателства.

Докторант Йордан ПАНГЕВ

➔ Om стр. 19

ОТНОВО ДА ПОСТАВИМ ВЪПРОСА...

Изглежда, че авторите са допуснали грешка, препоръчвайки *двама кочияша* вместо логичното *двама кочияши*, както и *двама момъци* вместо *двама момци* – би трябвало при уточняване на броя на лицата да се използва обикновената форма за множествено число.

Местоимените форми за м.р. ед.ч. *кого, когото, някого, никого*, които се употребяват само за лица и функционират като допълнения в изречението, са обявени за задължителни в писмен текст. Т. Гайдарова препоръчва да се използват последователно и в устната реч, защото в противен случай ще се грешат и в писмената практика. Това предписание звучи логично, като се има предвид, че правилото за пълен и кратък член, което също не е задължително в говорната практика, а само при писане, редовно се греша.

Както отбелязва Т. Гайдарова, най-много противоречия както между предговора и словника, така и между различни части на словника, са свързани със слятото, полуслятото и разделното писане. Причината вероятно е, че съответните правила са създадени още в средата на XX век и не са осъвременявани. Освен това не е имало, няма и вероятно няма да има съвършен речник. Речниците се правят от хора, които допускат грешки; освен това авторите им са цели колективи и понякога липсва достатъчно съгласуваност между тях.

С правописа е свързан и проблемът за пунктуацията. Като недостатък на описанието в речника Т. Гайдарова изтъква липсата на минимум от синтактични знания, нужни за правилната употреба на препинателните знаци. Важно е също да се спомене, че в книжовния език освен правописни съществуват и правоговорни правила, които трябва да се спазват от носителите на езика поне в официални ситуации.

Недобротото познаване на майчиния ни език граничи с родостъпничество. Стига се до абсурдната ситуация, че българите владеят някой западен език по-добре от родния си език и не осъзнават това като проблем. Нека си припомним думите, които Иван Вазов приписва на Паисий: *Та не вашто племе срам нанася вам, / о, безумни люде, а вий сте му срам!*

Правописът ни се е превърнал в грешнопис и изобщо не сме пунктуални в пунктуацията. Достатъчно е да отворим фейсбук, за

да се натъкнем на предостатъчно примери на крайно неграмотно написани текстове. Почти

никой не смята за нужно да ползва пълен и кратък член. Трудността на някое правило не е оправдание за неспазването му. Това, което е трудно, просто изисква повече труд и усилия. Ако постигаме нещо твърде лесно, няма да го ценим. Често повтаряни грешки са също слятото писане на частицата *не* с глаголни форми и неправилната употреба на буквата *й*. Днес българите сякаш не ценят способността да се пише правилно, смятат, че тя няма практическо приложение, а всъщност тя е съществена част от уменията за правилна и уместна употреба на езика, която е мощно средство за въздействие. Особено важно е доброто владение на българския език за учителите, които са пример за младото поколение.

Като народ ние трябва да съхраним своеобразието си и с него да се влеем в потока на многообразието. Само така ще дадем своя ценен влог в културната съкровищница на човечеството. А съществена част от нашата самобитност е българският език. Мисля, че всеки за себе си трябва да постави въпроса за правописа отново на дневен ред.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Гайдарова 2015:** Гайдарова, Т. *Новото в новия български правописен речник*. Пловдив: Контекст, 2015.
- Гешев 2022:** Гешев, В. *История на българския език: езикова структура, книжовна традиция, степен на обособеност*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022.
- Иванова 2012:** Иванова, Д. *История на новобългарския книжовен език*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2012.
- Попов 1979:** Попов, К. *Приносът на Марин Дринов за устройството на книжовния ни език. // Помагалo по история на българския книжовен език. Възрожденски период*. София: Наука и изкуство, 1979, 238 – 247.
- Стоянов 1993:** Стоянов, Ст. *Грамматика на българския книжовен език*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1993.
- Лексикографски източници**
- ОПРБЕ 2012:** Официален правописен речник на българския език. София: „Просвета – София АД“, 2012.

IN MEMORIAM

Проф. д-р Иван Петров Чобанов

Още една звезда на пловдивската филология ще осветява небето

На 17.02.2023 г. ни напусна проф. д-р Иван Петров Чобанов – един от доайените на езикознанието във Филологическия факултет към ПУ „Паисий Хилендарски“. На 73-годишна възраст своя път към вечността пое изключително ерудиран и задълбочен в изследванията си лингвист; учен с международна известност в областта на езикознанието; невероятен колега и приятел; запомнящ се и обичан от студентите преподавател, но, преди всичко, един скромен и принципиен човек, отдаден до сетния си дъх на семейството и професията.

Проф. Иван Чобанов е роден на 26.03.1949 г. в град Съединение. През 1967 г. завършва ЕГ „Иван Вазов“, гр. Пловдив, след което записва специалност „Руска филология“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. По-късно работи като преподавател във Великотърновския университет. В края на 1977 г.

непрестанно търсещият млад лингвист защитава дисертационен труд на тема „Семантика мотивированных однозначных глаголов в современном русском литературном языке“, с който ВАК при Държавния комитет за наука и технически прогрес го избира за кандидат на науките. През 1979 г. Иван Чобанов става старши асистент по руски език в гореспоменатото висше училище.

И така идва 1980 г. – годината, в която филологията в Пловдив среща пътя си с младежкия изследователски устрем на Иван Чобанов. Езиковеждът печели конкурс за редовен асистент по Увод в езикознанието към катедра „Български език“ на тогавашния Физико-филологически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

От 1982 до 1986 г. той е лектор по български език в Познанския университет „Адам Мицкевич“, Полша, където усвоява перфектно и полски език.

Близо четвърт век проф. Иван Чобанов успешно съвместява преподавателска и административна дейност във Филологическия факултет. През 1990 г. става заместник-декан по учебната работа във Факултета. Две години по-късно той се хабилитира и получава научното звание „доцент“. През 1993 г. е зачислен като редовен член на Катедрата по общо и славянско езикознание и история на българския език.

На 3 юни 1996 г. Иван Чобанов е избран за декан на Филологическия факултет. Като ръководител на Факултета е строг и възискателен, но изключително справедлив и принципен. Така ръководи и Катедрата по славянска филология в периода 2000 – 2003 г. В края на 2003 г. Иван Чобанов е избран отново за декан на Филологическия факултет, а през 2007 става научен секретар по учебната дейност във Факултета. Няколко месеца по-късно е избран за директор на Филиала на ПУ „Паисий Хилендарски“ – Смолян, който ръководи два последователни мандата.

Проф. д-р Иван Чобанов развива научната си дейност и извън

Проф. д-р Иван Чобанов

пределите на България. Чете лекции в Полша, Чехия, Русия, Германия. Участва в редица научни проекти, семинари, работни срещи и юбилейни тържества в Белгия, Португалия, Франция, Гърция, Чехия, Великобритания и др.

По време на лектората в Полша и специализациите си в Русия Иван Чобанов открива своето най-голямо призвание в науката – антропонимията. Именно този дял на ономастиката се превръща в обект на изследване в най-значимата част от научните му проучвания, като той успя да събуди интерес към антропонимията и у редица свои последователи. Няма да бъде преувеличено, ако определим Иван Чобанов като емблемата на пловдивската ономастична школа, а антропонимията за най-голямата му научна слабост.

През 2013 г. Иван Чобанов е избран за профе-

сор. По време на цялата му академична кариера под негово ръководство десетки студенти и докторанти защитават отлично своите дипломни работи и дисертационни трудове.

До своето пенсиониране проф. д-р Иван Чобанов работи всеотдайно като щатен преподавател към Катедрата по общо езикознание и история на българския език във Филологическия факултет и е отдаден докрай за поддържането на доброто реноме на Факултета.

Най-голямата му гордост в живота си остават неговите деца – Иван и Лиляна, а най-голямата му любов – съпругата Стела.

През февруари 2023 г. филологическата общност безспорно загуби едно от светилата на общото и сравнителното езикознание. Доказал се професионалист, който до сетния си дъх помагаше на проходящите в научното поле, даваше път на младите и виждаше отвъд техните способности. Изключително принципен и прецизен човек и лингвист; личност, отдадена на каузата си – със знания и умения за просперитета на Факултета и науката.

За нас беше чест, че имахме възможността да се докоснем до интелекта Ви, скъпи Професоре, а най-вече до човека Иван Чобанов. Спомените с Вас и за Вас остават!

Последно сбогом, Учителю! Ще продължим Вашето дело, а на Вас винаги да е осветен пътят из небесата! Искрени съболезнования на семейството!

С ОБИЧ И ДЪЛБОК ПОКЛОН!

Доц. д-р Борян ЯНЕВ
Гл. ас. д-р Марияна КАРТАЛОВА

Пловдивският университет предлага нова възможност за изпити за Кеймбридж сертификати и IELTS

От 2023 година Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ чрез партньорство с програмата ADVANTAGE на Британския съвет в София дава възможност за полагане на всички изпити за Кеймбридж

сертификати, както и IELTS. Това съобщиха от ръководството на висшето училище.

Желаещите могат да получат повече информация и да се запишат на телефон 0876 251 161 – г-жа Богдана Адаму.

Центърът за езици и интеркултурна комуникация

на ПУ „Паисий Хилендарски“ стартира нови езикови курсове по: английски, немски, руски, френски, италиански, испански, португалски, китайски, корейски, полски, чешки, сръбски, хърватски, гръцки и турски.

Сред предложенията с руски език е и съботен детски курс за ученици от 1. до 5. клас.

Запишете се до 28.02.2023 г. при Светлана Попчева в каб. 369 (3. ет. в сградата на Ректората), на телефони 032/261 238 и 0888 16 06 15 или на имейл sportcheva@abv.bg.

Проф. д-р Асен Карталов на 90 години*

ЮБИЛЕЙ

Къде е човекът...?

ЮБИЛЕЙ

Мисля, че опознаването и самопознаването на човека е винаги незавършено. То е постоянно, вечно – няма насищане и пренасищане. Това е така, понеже той не е аморфна, пасивна реалност. Човекът е активна, динамична реалност – в постоянно движение. Движението и активността са фундаментални, субстанциални характеристики на човека. Същността на човека е в движението, а не в покоя. Самият покой е динамичен. Движението е животът му. Животът му е движение – от най-простото до най-сложното. Спреди движението, спира животът.

Човекът не е вечна и неизменна даденост. Той е процес. Има постоянна, родова, генотипна същност. Но има и придобита същност. Тя се развива, динамична величина е. Животът му е изобилие от ситуации, но сред тях се открояват два типа ситуации – обикновени (стереотипни) и необикновени (екстремни, проблемни). При първия тип човекът си „служи“ с инстинктивното, стереотипното поведение, което е почти програмирано – и генетично, и ценностно. При втория тип ситуации влиза в сила (действие) ситуативното поведение. За тях няма готово, стереотипно поведение, защото са нови, непознати и неочаквани. В тях човекът опознава (научава) повече за себе си, открива нови неща за себе си, преоткрива се...

Човекът е и подобен (тъждествен) на себе си, и различен. Той е подобие и различие. Подобие е, защото навсякъде и винаги е човек. Човек е във всички географски и социокултурни ширини – във всички континенти, които са населени с хора, във всички големи и малки държави, във всички етноси, раси, националности, религии, цивилизации и култури. Откогато се е появил на земята, във всички човешки, социокултурни, исторически времена човекът е човек – подобен на себе си. Подобен на себе си, но и различен. Различие в подобие и подобие в различие. И подобие, и различие е и генотипно, и социокултурно. Подобие е относително постоянна качествена определеност на човека. Оpozнае ли се, самоопознае ли се, не е нужно постоянно да се опознава все повече и повече, да се преоткрива – човекът отново е същият.

Но различие е нужно да се опознава непрекъснато. В различие човекът е и друг. Той е и нещо ново, което трябва да се опознава. Човекът е и социокултурен, исторически феномен. Неслучайно съществува фразата – времена, хора, нрави... Обществено-историческото време не е едно и също. То се развива и променя. Също е и тъждествено (подобно) на себе си. Постоянно възпроизвежда подобие си, но е и различно. Съществуват различни обществено-исторически времена. Всяко историческо време се проектира върху (в) човека, рисува специфичния му, неповторим образ. Той е образ на различния исторически тип човек – първобитен, робовладелчески, средновековен, ренесансов, човека на Новото време, модерния човек, сегашния (съвременния) човек.

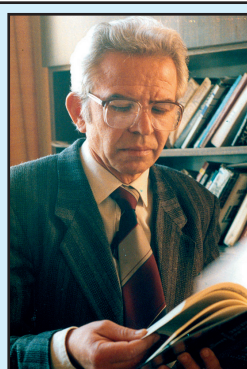
Щом човекът е не само подобен (постоянен), но и различен (променлив), нужно е той да е постоянно опознаван, преоткриван. Търсенето и откриването на човека е вечно.

„Познай себе си“ е вечен призив, вечна препоръка към чове-

ка. Човекознанието, самопознанието е в постоянна пара. Един от първите, а може би и първият автор на „Познай себе си“ е твърде ранният древногръцки философ Талес (ок. 624 – 547 г., VII – VI в. преди н.е.), основателят на първата, на Милетската натурфилософска школа в Древна Гърция. Само 152 г. (век и половина) след Талес великият Сократ (ок. 469 – 399 г., V – IV в. пр. Хр.) напомня отново и повтаря категорично и властно – „Познай себе си“. И днес това стародавно послание не е загубило призоваващата си сила.

И не само днес (сега). То никога не е намалявало вечната си стимулираща, призоваваща, разпалваща, огнена сила. То поддържа огъня на вечната човешка любознателност – да познава не само света, в който живее, но и себе си, собствения си свят.

Не минава много историческо време. Търсенето и откриването на човека продължава – отново в древността. Търси го друг, доста прочут и популярен древногръцки философ. Той е Диоген. Прекалено много образовани, интелигентни хора познават това име, произнасят го. Знаят го с познатия анекдотичен разказ за „Хоминем Куаеро“ („Търся човек“). Знаят само това, че Диоген по пладне, запалил фенер, е тръгнал по атинските улици да търси човек. Хората, които го срещат, се удивяват на разхождането му посред бял ден със запален фенер по улиците на Атина. Учудват се, дори скришом се смеят на странното му поведение. Най-странното е, че фенерът е запален, а денят е

Проф. д-р Асен Карталов е роден на 22.01.1933 година в гр. Ракиново, Пазарджишка област. Завършва специалността „Философия“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1958 г. Професионалният му живот като преподавател по философия е в системата на висшето образование: 1960 – 1965 г. в Аграрния университет, Пловдив; 1965 – 1975 г. в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“; 1975 – 1990 г. в Академията за музикално и танцово изкуство; след 1990-а в продължение на

около 25 години отново преподава в Пловдивския университет.

Автор е на книгите: „Завистта“, „Самотата“, „Академичната свобода“, „Страхът“, „Мълчанието“, „Живях незабелязано“, „Личност и звание“, „Къде е човекът...?“

През годините той бе един от най-редовните сътрудници на вестник „Пловдивския университет“. Да е жив и здрав, на многая и благая лета!

светъл, слънчев – по-светло е от „осветлението“ на фенера. Питат го деликатно защо прави това, а Диоген им отвръща – „Търся човек“. Питащите, удивяващите се му напомнят колко много хора има около него. Философът остроумно се съгласява, че наистина хората са много, но той търси човек. Питащите хора продължават да се учудват на странния човекотърсач, дори мълчаливо го мислят за луд. Те не знаят какъв различен смисъл влага философът в другите хора и човеци. Само Диоген знае смисловите разлики между двете думи. Вероятно в събирателната дума „хора“ той включва не всички хора. В нея влизат само онези първични, елементарни, еднакви хора, които са прекалено сродни, подобни и образуват тълпата. Този тип хора само си приличат, не се различават – те са тълпа. Диоген не вижда, не забелязва човек сред тълпата. Затова продължава търсенето. За него човекът е нещо открояващо се, различно, извисено и по разум, и по нравственост същество. За Диоген, за да е човек, не е достатъчно „човекът“ само да е подобен, да си прилича с другите хора. Нужно е да носи в себе си достойно висококачествената, „божествената“ човешка същност. „Божественото“, съвършеното начало в човека е разумът. Човекът не е само живо, сетивно-физическо, телесно, а разумно същество – мислещо и нравствено.

Диоген има нужната извисена представа за човека. Той е с реално високи изисквания и критерии за човека. Достъпно е, но не е лесно да си човек. Човекът е някакво постижение, някаква висота. Той не е долу, той е висина – горе е. Диоген търси да открие своята основателна и вярна, истинска представа за човека в един или друг реален човек. Жадно, ненаситно търсещият философ мечтае да открие разумния и добродетелния човек – Хомо сапиенс и Хомо моралис.

* Текстът, който публикуваме, е откъс от предговора към книгата на проф. Асен Карталов „Къде е човекът...?“

Оценката от състезание по химия дава право за кандидатстване в Химическия факултет

На 11 февруари 2023 г. Химическият факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ организира традиционното състезание по химия за ученици от гимназиалния етап на обучение в 11. и 12. клас. Целта е да се даде възможност на учениците да изявят своите знания и умения в областта на химията, както и да се стимулира увереността им при участие в подобни прояви. Този път

мия и опазване на околната среда от 7. до 10. клас, което го прави подходящо за ученици, които имат интерес да продължат образованието си в областта на химията във висше училище. Включени са 40 тестови задачи с избираем отговор от обща и неорганична химия и органична химия. Продължителността на състезанието е 2 астрономически часа, като се разрешава ползването на Периодичната система.

Участниците в състезанието

в състезанието се включиха 34 ученици от различни училища в Пловдив, София, Асеновград, Стара Загора, Сливен, Велико Търново, Варна, Балчик и Благоевград. Най-висок резултат постигна Ивет Боненска от 12. клас на Френската езикова гимназия „Антоан дьо Сент-Екзюпери“ – гр. Пловдив (нейният резултат се равнява на оценка „отличен 6,00“).

Състезанието се състои в решаване на тестови задачи от учебния материал по хи-

ват в класирането за всички бакалавърски специалности на Химическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Следващото състезание ще се проведе на 8 април 2023 г. Участието е безплатно, като е нужна предварителна регистрация на адрес: chemistry@uni-plovdiv.net или на телефон 032/261 402. Данните, които желаещите да се запишат следва да предоставят, са: трите имена на ученика, дата на раждане, училище, клас и e-mail.

Виктория Радева – третокурсничка в Пловдивския университет, стана републиканска шампионка по шахмат

Гросмайстор Виктория Радева за трети път спечели титлата на България по класически шахмат при жените. Тя спечели изключително оспорваната надпревара и завърши първа с резултат 6,5 т. Турнирът се състоя в София от 21 до 28 януари, като при жените взеха участие 16 състезателки, а при мъжете за титлата се бориха 28 шахматисти.

Виктория Радева с шампионската купа

Родена е на 15 май 2001 година в Пловдив, а неин треньор е Йордан Иванов. Виктория Радева започва да играе шах на три години и половина, като първите уроци ѝ дава нейният баща Славей Радев. В момента Виктория Радева е студентка в трети курс в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, специалност „Национална сигурност“.

Успехите на Виктория в шаха са впечатляващи – на 19 години става едва осмата българка с гросмайсторско звание и единадесет пъти е била шампионка на България за девойки в различни възрастови групи. През 2010 година става вицешампионка от световното по шахмат в Бразилия. Сега Виктория Радева се подготвя за европейското индивидуално първенство за жени, което ще се проведе в края на март в Петровац, Черна гора.

➔ От стр. 22

Къде е човекът...?

Диоген е популярен, но малко познат или почти непознат философ. За повечето хора той е анекдотично известният Диоген. Те знаят за него от прочутия анекдот – търсенето на човек сред много хора, в светъл и слънчев ден, с помощта на запален фенер. Почти всеки знае предимно това странно остроумие на Диоген – нищо повече. А остроумният и търсещ философ е един от тримата Диогеновци.

Тримата Диогеновци са Диоген Аполонийски – V в. пр. н.е.; Диоген Синопски – V в. пр. н.е.; Диоген Лаертски – III в. от н.е.

Странният и търсещ философ е Диоген Синопски. Той е прочутият, популярният Диоген, който живее и твори по времето на няколко велики личности – Сократ, Платон, Аристотел, Александър Македонски. Познат е на любознателните хора не такъв, какъвто е сам по себе си, а както е разказан и описан от друг Диоген – Диоген Лаертски. В прочутата си книга „Животът на философите“ той разказва много увлекателно и забавно за великия странник и чудак.

Не само Диоген търси човека. Преди него го търсят Конфуций и Буда. Едновременно с него го търсят Сократ, Платон, Аристотел, Епикур. По-късно го търсят Сенека, Епиктет, Марк Аврелий. Търсят го още по-късно философите на Възраждането, Просвещението и Новото време – Монтен, Паскал, Декарт, Волтер, Русо, Хелвеций,

Холбах, Хобс, Лок... Търсенето продължава от Кант, Киркегор, Шопенхауер, Ницше, Камю, Фройд, Фром, Юнг...

Търсят го и писатели, поети, художници, музиканти...

Търся го и аз. Но ако те го търсят и откриват не само за себе си, но и за другите хора, защото се надяват на читатели дори в това нечетящо човешко време, аз го търся и откривам, опознавам го за себе си. Искам за себе си да разгадая и разбера какво е човекът, да го опозная, за да споделя познанието си поне със студентите, на които все още се опитвам да преподавам философска антропология. Тя е философстване за човека. Затова се нарича и философия на живота. Убедих се от 50-годишната си преподавателска дейност, че студентите се възмущават, впечатляват, интересуват живо и неуморно от философско-антропологичната проблематика. Изпитват потребност от човекознанието и самопознанието. Търсят философската антропология не само като начин на мислене, но и като начин на живот. Те имат не само умозрително, но и прагматично отношение към философията на живота. Тя ги учи не само да разбират смисъла на човешкия живот, но и на изкуството да живеят. Цялото съдържание на лекционния курс по философска антропология е насочено към изучаването на човека и неговия начин на живот. Всяка лекция в едно такова преподаване започва с въпроса: Какво е човекът?

Асен КАРТАЛОВ

Аз – химикът, и моето семейство

Докторант Мария БЪЧВАРОВА

На 14.02.2023 г. в 1. аудитория на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ се проведе среща на Химическия клуб „Драгендорф“ под надслов „Аз – химикът, и моето семейство“. Темата предполагаше събитието да се фокусира върху това доколко семейството оказва влияние за успешната реализация на един химик.

Специални гости бяха деканът на Химическия факултет доц. д-р Веселин Кметов и неговата съпруга д-р Анелия Кметова; гл. ас. д-р Атанас Терзийски, Челси Терзийска и най-важните членове на тяхното семейство – Исяя, Петра, Тереза и Кристина Терзийски.

Сигурно повечето от нас са си задавали тези важни въпроси: *Как да имаме успешна кариера и едновременно с това и успешно семейство?*

В интервю, проведено от доц. д-р Стела Статкова-Абегхе, председател на Химическия клуб „Драгендорф“, доц. Кметов и неговата съпруга разкриха тайната на тази дилема и тяхната формула за успешен брак. Двамата са щастливо женени от 40 години. Още докато са студенти,

Семейство Кметови връчват награди

береш и добри плодове.

А няма ние, студентите и преподавателите в Химическия факултет, не сме едно голямо семейство? Нали призванието на преподавателите е да посетят в своите възпитаници добрите семена на познанието, за да могат да се изградят и реализират като добри специалисти.

И както на всички срещи на клуб „Драгендорф“ имаше и много интересни моменти, свързани с химията. Денислава Колева – студентка в магистърската програма „Обучение по химия в училище“ и едновременно с това аниматор експериментатор, и гл. ас. д-р Йордан Стремски демонстрираха пред аудиторията забавни, но и в същото време напълно безопасни опити, при които децата научиха как се правят „цветни сокчета“, „слонска паста за зъби“, какво е течен азот и много други неща. Най-малките участници останаха очаровани от ефекта, който създава сухият лед, забавляваха се с гъстата мъгла, която се разстилаше в залата.

Благодарим и на всички, които присъстваха на срещата: родители и техните деца; ученици и учители от Образцовата математическа гимназия „Академик Кирил Попов“ – Пловдив; студенти от различни специалности на ПУ „Паисий Хилендарски“, сред които със семейство-

Организатори и участници в химическото шоу

то си беше и Виктория Радева – национална шампионка по шахмат за жени и студентка във ФИСН; вече завършили и успешно реализирали се студенти; новоприети докторанти – ас. Миглена Милушева и нейното семейство; неотдавна защитилата докторат гл. ас. д-р Десислава Киркова от Института по тютюна и тютюневите изделия в с. Марково; преподавателите в Химическия факултет доц. д-р Румяна Бакалска, гл. ас. д-р Евелина Върбанова, гл. ас. д-р Слава Цонева, гл. ас. д-р Олга Тенева с техните семейства и деца. И разбира се, най-малките гости – близничките София и Рафаела Димитрови, които са само на 1 година и 10 месеца, но бяха тематично облечени в блузи с изобразени на тях химични елементи от Периодичната система.

Специални благодарности на Photomade Art Studio – Пловдив, за направата на професионалните снимки!

Благодарим и на доц. д-р Стела Статкова-Абегхе за цялостната организация, за подаръците, които получиха всички участници, и за това, че продължава да разпалва интереса и любовта на своите възпитаници и млади колеги към химическата наука!

За повече информация посетете официалния сайт на Химическия клуб „Драгендорф“ <http://chemclub.uni-plovdiv.net/> или Facebook страницата – Chemistry Club Dragendorff.

На сцената – струнен квартет Терзийски

стават и родители, успяват да завършат – той университетска химия, а съпругата му медицина – специалности, изискващи много себеподдаване и посветеност, за да може да се реализират пълноценно в тях. Д-р Анелия Кметова сподели, че когато си с правилния човек, всички трудности могат да се преодолеят и мечтите да се превърнат в реалност. Тя си спомни с усмивка, че понякога се е налагало в късните вечерни часове да прибира своя съпруг от лабораторията по време на неговата докторантура, но винаги се е отнасяла с разбиране и го е подкрепяла по пътя в науката. Разбира се, много е важно да се намери балансът и семейството да не бъде на заден план за сметка на кариерата. Доц. Кметов сподели, че нищо не е постигал лесно, но именно тогава си е казал, че когато става по-трудно и по-трудно, значи се движи в правилната посока.

Вторите специални гости, които също споделиха своята история, бяха семейство Терзийски. Знаем колко е трудно да гледаш едно дете, а семейство Терзийски успяват да отгледат и възпитават успешно четири деца.

Гл. ас. д-р Атанас Терзийски е пример за това, че не само успешно върви по пътя на науката, но и чудесно се справя като съпруг и баща на четири прекрасни и талантливи деца. Някои от тях помагат в научната работа на своя баща, например при изследването на атмосферата със стратосферен балон.

Младите Терзийски са и талантливи музиканти – Петра, Тереза и Кристина свирят на цигулка, Исяя – на виолончело. Семейният струнен квартет изпълни две произведения като специален поздрав към аудиторията.

Общуването с нашите специални гости потвърди тезата, че когато в семейството има изградена правилна ценностна система, има единство, подкрепа, уважение, любов, търпение, прошка, човек не само може да създаде сплотено семейство, но и да постигне максимално удовлетворение в професионален план.

И една малко необичайна метафора – семейството прилича на градина, в която, ако посееш добри семена и ежедневно полагаш грижи, ще

Вестник „Пловдивски университет“

ISSN 2815-4592 (print), ISSN 2815-4606 (web)

Главен редактор: Тильо Тилев, тел. 032/261 477

Електронна поща: tiliotilev@uni-plovdiv.bg; vestnik_pu@abv.bg

Коректор: Гургана Иванова. Предпечат: Георги Ташков

Печат: Пловдивско университетско издателство

Адрес на редакцията: Пловдив, ул. „Цар Асен“ № 24